

16+

Пракладаць
шлях
да ведаў
стар. 4

Падказкі
шчаслівага
жыцця
стар. 7

Сімвалічны
крок
наперад
стар. 11

Чым дыхае сучасная скульптура?

Фота Кастуся Дробава.

Фрагмент экспазіцыі.

Маштабны выставачны марафон «Sculptfest» падрыхтаваў для жыхароў сталіцы Беларускі саюз мастакоў. Большасць дзеючых мастакоў-скульптараў з многіх куткоў краіны ўдзельнічаюць у фестывалі, які размясціўся на некалькіх буйных арт-прасторах. Ад традыцыйных кампазіцый да сучаснага нефігуратыўнага мастацтва — арганізатары паспрабавалі сумясціць у межах аднаго свята большасць кірункаў станковай скульптуры.

Да ўвагі гледача прадстаўлены творы, пасля знаёмства з якімі ёсць магчымасць зрабіць пэўныя высновы: да якіх тэм звяртаюцца сучасныя аўтары; якія трансліруюць ідэі; чаго імкнуцца дасягнуць; аб чым мараць і, галоўнае, што жадаюць прынесці ў беларускае мастацтва. Пытанняў, натуральна, шмат, не на ўсе знойдуцца адказы... Так ці інакш, паспрабаваць зразумець, чым дыхае беларуская скульптура, адназначна варта.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 2 1014

«ЛіМ»-акцэнты

Кадры. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка прыняў шэраг кадравых рашэнняў. Ігар Луцкі, які да гэтага часу займаў пасаду міністра інфармацыі, назначаны намеснікам кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Адказваючы на пытанні журналістаў, Ігар Луцкі падкрэсліў, што пры назначэнні на гэтую пасаду Прэзідэнт паставіў задачу «выпрацоўкі стратэгічных напрамкаў для таго, каб у цяперашніх умовах ужо не інфармацыйнага проціборства, а інфармацыйнай вайны дасягнуць вынікаў, якія дадуць магчымасць краіне рухацца наперад», паведамляе БелТА.

• Кіраўнік дзяржавы назначыў міністрам інфармацыі Уладзіміра Пярцова, які да гэтага займаў пасаду дырэктара прадстаўніцтва МТРК «Мір» у Беларусі. «Прэзідэнтам пастаўлены канкрэтныя задачы па рэарганізацыі работы міністэрства ў адпаведнасці з патрабаваннямі часу і той інфармацыйнай вайной, якая цяпер вядзецца. Таму трэба рэагаваць больш аператыўна, каб не біць па хвастах, як кажуць у народзе, а планаваць работу СМІ па замяшчэнні інфармацыйнага поля нашым, дзяржаўным кантэнтам. Каб наш кантэнт быў дамінуючым, каб работа нашых журналістаў была яшчэ больш яркай, якаснай», — цытуе Уладзіміра Пярцова БелТА.

• Прэзідэнт узгадніў назначэнне новых намеснікаў у некаторых міністэрствах, у тым ліку ў Міністэрстве інфармацыі. Як паведамляецца на сайце ведамства, першым намеснікам міністра інфармацыі стаў Андрэй Кунцэвіч. Да гэтага часу ён займаў пасаду намесніка кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта.

Віншаванне. Беларускі лідар напрыканцы мінулага тыдня звярнуўся са словамі віншавання да хрысціян Беларусі, якія святкавалі Вялікдзень 4 красавіка. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што радасць гэтага свята з'яўляецца пунктам адліку для новых добрых спраў, дапамогі слабым і абяздоленым, яднання дзеля міру і згоды ў грамадстве. «Толькі разам, аб'яднаўшыся на хрысціянскія каштоўнасці, мы зможам справіцца з усімі цяжкасцямі, прыйсці да шчасця і праўдзі. Няхай святло велікодных дзён напаўняе вашы сэрцы мудрасцю і надзеяй», — пажадаў Прэзідэнт.

Законапраект. На пасяджэнні пятай сесіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі сёмага склікання дэпутаты прынялі ў першым чытанні законапраект «Аб недапушчэнні рэабілітацыі нацызму». У праекце прапісана забарона на гераізацыю нацызму, а таксама на фінансаванне, дзейнасць арганізацый, уключаючы замежныя, якія прапагандуюць нацызм, у тым ліку ў інтэрнеце. Упершыню заканадаўча замацоўваюцца азначэнні тэрмінаў «нацысцкія злачыныцы», «памагаты нацысцкіх злачынцаў». Законапраект распрацаваны з улікам норм мадэльнага закона Міжпарламенцкай асамблеі дзяржаў — удзельніц СНД «Аб недапушчальнасці дзеянняў па рэабілітацыі нацызму, гераізацыі нацысцкіх злачынцаў і іх памагатых».

Юбілей. Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі ўносіць важкі ўклад ва ўмацаванне паразумення і доверу паміж народамі, адзначаецца ў віншаванні кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Ігара Сергяенкі з нагоды 95-годдзя таварыства, паведамляе БелТА. «Арганізацыя набыла павагу дзякуючы мэтанакіраванай дзейнасці па развіцці народнай дыпламатыі», — адзначыў Ігар Сергяенка. Ён таксама падкрэсліў значную ролю ў фарміраванні аб'ектыўнага ўяўлення аб сучаснай Беларусі, яе гісторыі, эканамічным і навуковым патэнцыяле, духоўнай і культурнай спадчыне.

Культура. У Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі — новы кіраўнік. Дырэктарам установы прызначаны Аляксандр Храмой, паведамлілі ў Міністэрстве культуры. Аляксандр Храмой 6 гадоў працаваў у гэтым музеі на пасадзе намесніка дырэктара. Адна з вядучых устаноў культуры краіны, навукова-метадычны цэнтр гістарычнага профілю і адзін з галоўных адукацыйных, ідэалагічных і выхаваўчых цэнтраў, музей мае вялікія перспектывы. У снежні Нацыянальны гістарычны будзе адзначаць 65-гадовы юбілей. Як адзначыў міністр культуры Анатоль Маркевіч, на дзяржаўным узроўні разглядаецца пытанне размяшчэння пастаяннай экспазіцыі ў спецыяльна абсталяваным будынку, а фондавых калекцый — у сучасным дэпазітарыі.

Рэгіёны. Віцебская абласная філармонія для аматараў музыкі запускае акцыю «1+1=3». Гэта азначае, што ў красавіку пры набыцці двух білетаў на філарманічны канцэрт трэці можна атрымаць бясплатна, але бонус распаўсюджваецца толькі на выступленні артыстаў абласной філармоніі.

А Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа ўвёў картку лаяльнасці, якую змогуць бясплатна атрымаць тыя, хто набудзе білеты на вярхоўны рэпертуарныя спектаклі. Калі на картцы будзе чатыры штампы, глядач атрымае запрашальны білет на аднаго чалавека на спектакль тэатра. Картка лаяльнасці не мае тэрміну дзеяння, пры яе закрыцці можна атрымаць наступную.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Наперадзе — новыя сустрэчы

Дзень яднання народаў Беларусі і Расіі сумесна адзначылі пісьменнікі Гомельшчыны і Браншчыны: у горадзе над Сожам адбыўся міждзяржаўны тэлемот «На літаратурнай хвалі».

З беларускага боку ўдзельнікамі тэлемота сталі прадстаўнікі Гомельскага абласнога аддзялення СПБ, наведвальнікі Школы маладога літаратара, з расійскага — прадстаўнікі Бранскай абласной грамадскай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі, маладыя аўтары, якія ўваходзяць у Савет маладых літаратараў абласной творчай суполкі.

Старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч распавёў пра сумесныя выданні, творчыя акцыі, літаратурныя конкурсы, у тым ліку і міжнародныя, якія праводзяцца на Гомельшчыне і спрыяюць духоўнаму, творчаму яднанню беларускіх і рускіх творцаў.

Як аўтар і галоўны рэдактар літаратурнага культурна-адукацыйнага праекта Уладзімір Гаўрыловіч прэзентаваў чарговы нумар міжнароднага альманаха «Літара». Гэты амаль 400-старонкавы зборнік паэзіі, прозы і публіцыстыкі выходзіць штогод на трох мовах — беларускай, рускай і ўкраінскай. Чацвёрты нумар «Літары» прысвечаны маці і слову. У альманаху шырока прадстаўлены творы бранскіх паэтаў і празаікаў. Уладзімір

Гаўрыловіч распавёў калегам і пра ход падрыхтоўкі да XVI Міжнароднага фестывалю-свята «Славянскія літаратурныя дажынкi» і іншых літаратурных форумаў, запрасіў суседзяў уззяць у іх актыўны ўдзел.

У сваю чаргу кіраўнік Бранскай абласной грамадскай арганізацыі Уладзімір Сарочкін падкрэсліў, што дзякуючы плённаму супрацоўніцтву з пісьменніцкай арганізацыяй Гомельшчыны «...мы сталі роднымі людзьмі, для якіх важна ўсё, што хвалюе і турбуе сваякоў». Распавёў пра літаратурную працу ў Бранску, сваю творчасць і новыя кнігі. Творца павітаў удзельнікаў конкурсу «Я пішу», што праходзіць у Бранску. Прыемна, што ў лік фіналістаў 2020 года трапіла і гомельская паэтка і празаік Ала Бялькова. Дарэчы, на сустрэчы прысутнічала расійская паэтэса і празаік Людміла Ашэка, якая і стала пераможцай гэтага конкурсу.

Завяршаючы цікавую і ўзаемакарысную сустрэчу, кіраўнікі пісьменніцкіх арганізацый прыгранічных рэгіёнаў Беларусі і Расіі дамовіліся аб правядзенні сёлетня некалькіх творчых анлайн-сустрэч, выказалі таксама надзею на творчыя кантакты і сустрэчы летам, падчас правядзення агульнарасійскага літаратурнага свята, прысвечанага Ф. І. Цютчаву, і фестывалю «Славянскія літаратурныя дажынкi» і «На зямлі К. Тураўскага», што адбудзецца на Палессі ў верасні.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

Музыка слова і душы

Літаратурна-паэтычны вечар пад такою назваю з удзелам маладых аўтараў Андрэя Сідарэйкі і Кацярыны Стройлавай прайшоў у літаратурным клубе Мінскага гарадскога аддзялення СПБ «Шчырасць» пры сталічнай публічнай бібліятэцы № 22. Гасцей прадставіў кіраўнік клуба старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў.

Андрэй Сідарэйка вядомы як празаік. Першая яго кніга, гумарыстычная, «Жонка на гадзін» пачынала свет у выдавецтве «Чатыры чвэрці», дзе ў 2014 годзе была заснавана серыя «Несур'ёзна пра сур'ёзнае». Кніга апавяданняў «Вальс чырвоных гронак рабін» выйшла ў выдавецтве «Каларград». Выданне стала магчымым дзякуючы серыі «Мінскія маладыя галасы», якая была заснавана ў 2011 годзе Мінскім гарадскім аддзяленнем СПБ. Гумарыстычныя і сур'ёзныя творы Андрэя Сідарэйкі друкаваліся ў часопісах «Вожык» і «Маладосць», газетах «Літаратура і мастацтва», «Звязда», «Настаўніцкая газета», зборніку «Скажы, што кахаю» серыі «Вера. Надзея. Любоў», заснаванай выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Творца двойчы станаўіўся лаўрэатам конкурсу апавяданняў Выдавецкага дома «Звязда».

Аўтар прадставіў зборнік апавяданняў «Здарэнне ў ціхую ноч». У кнізе, заснаванай на рэальных падзеях, творца ўздымае маральныя праблемы сучаснага грамадства. Героі праходзяць праверку падчас экстрэмальных сітуацый, адносяць і іншымі і навакольным асяроддзем.

Кацярына Стройлава — лаўрэат літаратурнай прэміі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ «Адкрыццё года» за 2016 год у намінацыі «Паэзія». Друкавалася ў часопісах «Нёман», «Белая вежа», «Новая Немига Літаратурная», альманаху «Времена года». Выдала зборнік вершаў «Пад ветразем натхнення». Піша празаічныя

праекты

На тэрыторыі чытача

Марафон «КЛАСныя сустрэчы» і іншыя літаратурныя імпрэзы зладзіў Выдавецкі дом «Звязда» ў рамках традыцыйнага Тыдня дзіцячай і юнацкай кнігі. Пастаянныя аўтары ўстаноў наведлі розныя куткі Беларусі і прадставілі свае творы юным аматарам чытання.

Так, марафон са «Звяздой» прайшоў на мінулым тыдні на розных пляцоўках Магілёва. Ва ўсіх ахвотных была магчымасць паўдзельнічаць дыстанцыйна ў Zoom. Пачалася акцыя 29 сакавіка з выступлення Кацярыны Хадасевіч-Лісавой перад вучнямі сярэдняй школы № 37 у дзіцячай бібліятэцы-філіяле імя А. Пушкіна. 30 сакавіка адбылося адразу дзве сустрэчы: з Дзмітрыем Юртаевым для навучэнцаў СШ

№ 5 (бібліятэка-філіял № 6) і з Аленай Свечнікавай для дзяцей СШ № 2 (Цэнтральная гарадская бібліятэка імя К. Маркса). Сваю творчасць для школьнікаў СШ № 46 прадставіла Іна Фралова ў Дзіцячай бібліятэцы-філіяле № 10. Для аматараў чытання СШ № 31 выступіў Павел Гушынец (бібліятэка-філіял № 4 імя М. Лермантава). Завяршыла марафон са «Звяздой» Алена Стэльмах, якая

Кацярына Стройлава.

і паэтычныя творы, прысвечаныя духоўнай, рэлігійнай, філасофскай, ваеннай, лірычнай тэматыцы. У аўтара шэсць кніг, першая з якіх — «Цярністы шлях» — прысвечана духоўнасці.

У кнігу «Палітра жыцця» ўвайшла апавесць «Зрабі свой выбар» і вершы на розныя тэмы: вайна, эпоха старазапаветных і новазапаветных святых, любоўная лірыка. Усе творы аб'ядноўвае думка пра Бога. У 2018 годзе выйшла трэцяя кніга «У Ім наша жыццё», у якую ўвайшлі вершы, напісаныя ў школьныя гады. Зборнік уяўляе паэтычнае апісанне біблейскіх падзей, пачынаючы са старазапаветнага перыяду.

Гэтым разам Кацярына прадставіла зборнік вершаў «Насустрач любові», які знаёміць з жыццём праваслаўных святых. Ва ўсіх творах — разважанні пра жыццё: для чаго прыйшлі ў гэты свет, якую пакіне пасля сябе памяць.

Аляксандра КАРЖАНЕЎСКАЯ, фота аўтара

2 красавіка сустрэлася з маленькімі чытачамі вучэбна-педагагічнага комплексу «дзіцячы сад — сярэдняя школа» № 12 у бібліятэцы-філіяле № 2 імя І. Шамякіна.

Між тым на працягу ўсяго сакавіка выдавецкі дом праводзіў шмат прэзентацый па ўсёй краіне ў рамках акцыі «Звязда — дзецям». Так, Дзмітрый Юртаеў прадставіў твор «Ні секунды цішыні» ў СШ № 30, СШ № 136, дзіцячай бібліятэцы № 7 імя В. Віткі ў Мінску, Лагойскай і Нясвіжскай цэнтральных раённых бібліятэках, СШ № 1 і № 3 у Нясвіжы, а Кацярына Хадасевіч-Лісавая пазнаёміла дзяцей з кнігамі «Загадка прынцэсы Агнэсы», «Палёт на Выхуцію», «Жахліўчык» у Нясвіжскай цэнтральнай раённай бібліятэцы, Сноўскай СШ і Гарадзейскай дапаможнай школе-інтэрнаце.

Людэвіка ШЫЦЬКА

стасункі

Знаёмства з Пакістанам

УБеларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў праходзяць Дні культуры Ісламскай Рэспублікі Пакістан. Урачыстае адкрыццё імпрэзы адбылося з удзелам рэктара БДУКМ Наталлі Карчэўскай і Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Ісламскай Рэспублікі Пакістан Саджада Хайдэра Хана.

Гасцей з Пакістана ва Універсітэце культуры сустралі танцамі. Выступілі дзіцячы калектыў Школы ўсходняга танца «Тамазур» і ансамбль салістаў «Беларуская песня». Пасол Саджад Хайдэр Хан зрабіў своеасаблівы экскурс — распаў пра сферы жыцця Пакістана, акцэнтуючы ўвагу на нацыянальных і культурных каштоўнасцях. Присутныя праглядзелі дакументальны фільм, які прадэманстраваў прыгажосць прыроды далёкай краіны: незвычайныя краявіды з гарамі, далінамі, рэкамі, азёрамі і лясамі, а таксама і тое, што створана рукамі чалавека: гарады, будынкі...

У рамках імпрэзы адбылося адкрыццё выстаўкі работ пакістанскага мастака Джымі Інжэнера, а таксама яго фотаздымкаў. Творы Джымі Інжэнера адлюстроўваюць глыбокую любоў да людзей, спачуванне, праўду і справядлівасць. Карціны пакістанскага мастака знаходзяцца ў прыватных калекцыях больш чым 60 краін свету. Творчасць Джымі Інжэнера — гэта больш чым 3 тыс. карцін, звыш 1 тыс. каліграфій, каля 1,5 тыс. малюнкаў і 700 тыс. гравюр... Шмат выставак у Пакістане і за мяжой, а яшчэ — больш чым 140 дабрачынных праграм для інвалідаў і дзяцей-сірот. Дні культуры Пакістана дазволілі пазнаёміцца з яго творчасцю і мінчанам, і гасцям сталіцы.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Пакістана адзначыў, што сувязі паміж універсітэтамі Беларусі і Пакістана будуць развівацца. У межах супрацоўніцтва прадугледжаны абмен

Фота Кастуся Дробава.

Саджад Хайдэр Хан знаёміць Наталлю Карчэўскую з фотавыстаўкай.

навучэнцамі і выкладчыкамі дзеля ўзаемнага культурнага разумення будучых пакаленняў. «Мы маем стасункі як у сацыяльна-эканамічных, так і культурна-адукацыйных напрамках. Гэтае мерапрыемства — старт вялікага праекта ўніверсітэтаў дзвюх краін. Дарэчы, праект выйдзе далёка за межы беларускай сталіцы», — падкрэсліў Саджад Хайдэр Хан.

Дні культуры Пакістана дапамогуць беларусам акрыць для сябе неразгаданы свет культуры ісламскага Усходу і адчуць яго ярскія каларыты. Арганізацыя падобных мерапрыемстваў дазваляе наладзіць сяброўскія адносіны і ўсталяваць цесны кантакт паміж краінамі-партнёрамі.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

вектар

Літаратуразнаўства як метаад спазнання сябе

Асноўныя тэндэнцыі і заканамернасці гісторыка-літаратурнага працэсу абмеркавалі падчас Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Беларуская літаратура і літаратуразнаўства: канцэпцыі, напрамкі, навуковыя школы», прысвечанай 90-годдзю з дня заснавання Інстытута літаратуразнаўства, якая нядаўна прайшла ў яго сценах. Закрануты многія іншыя тэмы і праблемы.

Вучоныя разважалі аб галоўных кампанентах нацыянальнай культуры, сучасным стане даследаванняў айчызнага пісьменства ў яго сувязях з іншымі еўрапейскімі літаратурамі, творчых метадах і мастацкіх стратэгіях ідэйна-эстэтычных пошукаў беларускіх майстроў слова.

Старшыня Прэзідыума НАН Беларусі, акадэмік, доктар эканамічных навук, прафесар Уладзімір Гусакоў у прывітальным слове падкрэсліў: роля акадэмічнага літаратуразнаўства сёння істотна ўзрасла — з навуковай галіны яно ператварылася ў адну з форм грамадскай свядомасці, актыўна ўплывае на сацыяльнае жыццё і вызначэнне чалавекам сябе ў кантэксце соцыуму і ўвогуле сусветным.

Зварот сучаснага чалавека да досведу народа ёсць адначасова і спасціжэннем народнага жыцця, зафіксаванага ў літаратурных творах і ўвасобленага ў літаратурна-чужых працах. Спазнанне асобай сябе і свайго месца ў гісторыі

паглыбляе ўспрыманне сучаснасці, дапамагае ўбачыць будучыню ў шырокай перспектыве гісторыі краіны і непарыўнай пераемнасці гісторыі традыцый, фарміруе сацыяльны і духоўны вопыт нашага сучасніка, — заўважыў даследчык. — Навуковы калектыў інстытута і надалей будзе працаваць на апырэджанне, уплываць на фарміраванне грамадскіх ідэалаў і маральных каштоўнасцей.

Установу віншавалі акадэмік-сакратар Аддзялення гуманітарных навук і мастацтваў НАН Беларусі, член-карэспандэнт, доктар гістарычных навук, прафесар Аляксандр Каваленя, дырэктар Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, акадэмік, доктар гістарычных навук, доктар архітэктуры, прафесар Аляксандр Лакотка і іншыя.

Шэраг выступоўцаў прысвяцілі свае навуковыя даклады аналізу навуковых дасягненняў даследчыкаў-юбіляраў: Міколы Арочкі, Міхася Мушынскага, Генадзя Кісялёва, Паўла Дзюбайлы. У межах канферэнцыі адбылася прэзентацыя выдадзеных тамоў Збору твораў Янкі Брыля і «Выбраных твораў» Міколы Арочкі, што пабачылі свет сёлета. Многія вучоныя, супрацоўнікі ўстановы, якія вызначыліся асаблівымі дасягненнямі ў сваёй працы, былі адзначаны ганаровымі граматамі.

Яна БУДОВІЧ

на развітанне

Памяці Даніяра Абідава

Днямі ў Беларусі, ду адной з мінскіх бальніц, памёр узбекскі дыпламат Даніяр Абідаў.

Доктар палітычных навук, дасведчаны вучоны, таленавіты публіцыст, ён працаваў дарадцам у Пасольстве Узбекістана ў Рэспубліцы Беларусь. І не проста працаваў, а па самым вялікаму рахунку быў правадзейным і шчырым сябрам Беларусі. За тры гады, што адвёў яму дыпламатычны лёс у нашай краіне, спадар Даніяр вельмі цесна судакрануўся з беларускай творчай і навуковай інтэлігенцыяй. Ён часта наведваўся на факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Добра ведалі яго і ў рэктараце БДУ, у Міністэрстве адукацыі нашай краіны. Менавіта Даніяр Таджыевіч пры падтрымцы сваіх калег і кіраўнікоў беларускай адукацыйнай галіны шмат

зрабіў дзеля пашырэння прысутнасці студэнтаў з Узбекістана ў Беларусі.

Дзякуючы намаганням Даніяра Абідава шмат было зроблена ў апошнія гады і дзеля наладжвання двухбаковых гуманітарных, медыйных і літаратурных сувязей. Беларусь наведалі кіраўнікі розных узбекскіх масмедыя і шара-

говяя журналісты.

Шмат зрабіў дыпламат для арганізацыі некалькіх камандзіровак у Мінск, Брэст, іншыя мясціны Беларусі таленавітага ўзбекскага журналіста і пісьменніка Кучкора Наркабіла, які напісаў кнігу пра першыя дні Вялікай Айчыннай вайны ў Беларусі, пра ўдзел узбекаў у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі на нашай тэрыторыі.

Даніяр Таджыевіч браў актыўны ўдзел у стварэнні «ўзбекскага выпуску» часопіса «Беларусь» на рускай, беларускай, англійскай і кітайскай мовах. Зусім нядаўна пабачыла свет і беларуская кніга Алішэра Наваі ў перакладзе маладога беларускага літаратара Яўгена Радкевіча. І гэтая ініцыятыва не здзейснілася б без руплівасці спадара Абідава.

Пэралік добрых спраў, якія паспелі рэалізаваць узбекскія сябры Беларусі, можна доўжыць. Ён марыў і пра асобную кнігу, прысвечаную Якубу Коласу, ва Узбекістане, часта наведваўся ў мінскі Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа. Сябраваў з яго супрацоўнікамі, рупіўся пра тое, каб імя песняра не забывалі ва Узбекістане.

Шчырасць, з якой ён жыў і працаваў у Беларусі, абавязвае завяршыць многія ініцыятывы і справы Даніяра Абідава. І гэтым будзе ўшанаваны яго след у нашай старонцы.

Мікола БЕРЛЕЖ

«ЛіМ»-люстэрка

Канцэрт піяніста Дзяніса Мацуева прайдзе ў Мінску, паведамляе БелТА. 12 красавіка народны артыст Расіі, адзін з найлепшых піяністаў свету ўпершыню выступіць на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы і балета Беларусі з сольнай праграмай. Прагучаць творы «Паравіны года» і «Думка» Пятра Чайкоўскага, а таксама Саната для фартэпіяна сі-мінор S.178 Ферэнца Ліста. Вядомасць Дзянісу Мацуеву прынесла перамога на XI Міжнародным конкурсе імя П. Чайкоўскага ў 1998 годзе. У тым жа годзе музыкант заваяваў Гран-пры Міжнароднага конкурсу піяністаў у Парыжы. Скончыўшы з адзнакай Маскоўскую дзяржаўную кансерваторыю па класе фартэпіяна, піяніст адразу стаў зоркай міжнароднага маштабу.

А кампаніятар і кампазітар Цэнтра дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі Ляхавіч Сяргей Купчынскі і яго выхаванка Лізавета Купрыш сталі дыпламантамі Усерасійскага завочнага конкурсу вершаў і песень «Я люблю цябе, жыццё!» памяці Іосіфа Кабзона. Гэты форум штогод праводзіцца ў рамках Усерасійскага фестывалю аўтарскай песні «Грынландыя». Як паведамляецца на сайце саборніцтва, па правілах удзельнічаць могуць не толькі расійскія, але і замежныя творчыя калектывы, аўтары і выканаўцы. Галоўная ўмова — заяўленыя творы павінны адпавядаць тэмам любові да радзімы, усхваляць чалавечыя каштоўнасці альбо прысвячацца Вялікай Айчыннай вайне. Апошнюю з тэм выбралі прадстаўнікі з Ляхавіч і прадставілі на конкурс запіс песні «А світанкі ціхія ў бярозавым краі». Аўтары сталі дыпламантамі ў намінацыях «Аўтар музыкі» і «Выканаўца песні».

Міжнародныя навуковыя чытанні памяці Л. С. Мухарынскай праходзяць у Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Як гаворыцца на сайце ўстановы, сёлета чытанні прысвечаны 115-годдзю з дня нараджэння вучонага і педагога. У межах мерапрыемства працуюць фотавыстаўка Валянціны Шапавалавай «Твары Ірузіі», экспазіцыі нацыянальных касцюмаў, атрыбутаў і музычных інструментаў (Ірузія, Расія, Індыя, Іран і іншыя) з калекцыі нацыянальных касцюмаў і атрыбутаў татар-башкіраў з калекцыі Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур пры падтрымцы Пасольства Рэспублікі Малдова ў Беларусі і іншых праекты.

Расійскі «Пяты канал» прадставіў савецкі спектакль па матывах першай часткі трылогіі Джона Р. Р. Толкіна «Уладар пярэсценкаў», які лічыўся згубленым. Экранізацыю ў дзвюх частках знялі на студыі Ленінградскага тэлебачання ў 1991 годзе. Рэжысёрам пастановкі і сцэнарыстам выступіла Наталля Серабракова. Галоўныя ролі выканалі Валерый Дзьвечэнка, Георгій Штыль, Андрэй Ценетка, Віктар Касцецкі і Алена Салавей. Як адзначае РІА «Новости», у савецкай экранізацыі, што апырэдзіла знакамітую стужку Пітэра Джэксана на дзесяць гадоў, удалося захаваць многія важныя сюжэтныя хады.

Дзяржаўны акадэмічны Малы тэатр прадстаўляе прэм'еру спектакля «Мёртвыя душы» па паэме Мікалая Гогаля ў інсцэніроўцы Міхаіла Булгакава. Галоўныя ролі выканаюць вядучыя артысты тэатра Васіль Бачкароў, Ірына Мураўёва, Барыс Няўзораў і іншыя. Рэжысёрам пастановкі выступае Аляксей Дуброўскі. П'еса Булгакава ў цэлым паўтарае сюжэтную лінію твора Гогаля, аднак пісьменнік савецкага перыяду дадаў эпізод з арыштам Чычыкава і далейшым вызваленнем за хабар.

Фільм «Мы» рэжысёра Гамлета Дульяна, зняты па рамана-антыўтопіі пісьменніка Яўгена Замяціна, выпускаць у пракат увосень 2021 года, інфармуе «ИТАР-ТАСС». Дзеянне карціны разгортваецца ў постапакаліптычным свеце, дзе адбываецца адчайная барацьба за рэсурсы і касмічны карабель, галоўны будаўнік якога — інжынер па імені Д-503. Раней рэжысёр адзначыў, што рамана Замяціна з'яўляецца магутным сацыяльным творам, які ўздымае зладзённыя тэмы. Ролі ў стужцы выканалі Ягор Карашкоў, Алена Падкамінская, Філіп Янкоўскі, Юрый Калакольнікаў і іншыя.

Музыказнаўца з Вялікабрытаніі Цімаці Джонс завяршыў некалькі няскончаных твораў Вольфганга Амадэя Моцарта, перадае РІА «Новости». Прафесар Каралеўскай акадэміі музыкі пачаў пісаць канцоўкі да п'ес аўстрыйскага кампазітара ў якасці акадэмічнага эксперыменту каля дзесяці гадоў таму. За гэты час ён завяршыў дастаткова твораў, каб выпусціць цэлы альбом. Як вядома, за апошнія дзесяць гадоў жыцця Моцарт напісаў больш як 100 фрагментаў твораў, якія так і не змог скончыць.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Алена ЛІЦВІНОВІЧ:

«Нашы кнігі ў многім не саступаюць сусветным узорам»

Нядаўна 70-годдзе адзначыла адно з найбуйнейшых выдавецтваў краіны — «Народная асвета». Сфера яго дзейнасці — выданне навучальных дапаможнікаў для агульнаадукацыйнай і спецыяльнай школы на рускай і беларускай мовах, а таксама мастацкай і навукова-папулярнай літаратуры для дзяцей і падлеткаў. Тыражы кажуць самі за сябе: падручнікі выдаюцца ў колькасці больш як 100 тысяч экзэмпляраў. Меншыя лічбы, натуральна, у кніг для дзяцей — 800—1000 асобнікаў. Пра дасягненні і планы «Народнай асветы» ў юбілейны год пагутарылі з галоўным рэдактарам Аленай Ліцвіновіч, якая працуе ў выдавецтве амаль 35 гадоў.

Фота з сайта выдавецтва «Народная асвета».

— Якім быў ваш шлях у прафесію і ва ўстанову? Ці адразу выбралі гэты кірунак кнігавыдання?

— Я скончыла біяфак БДУ і па размеркаванні трапіла ў батанічны сад. Тады гэта здавалася марай, але з цягам часу зразумела, што работа ў лабараторыі — не маё. Хацелася бачыць канкрэтныя вынікі. І тады мае веды біялогіі і хіміі аказаліся запатрабаваны ў рэдакцыі прыродазнаўчанавуковай літаратуры «Народнай асветы». Ці трэба казаць, што, прыйшоўшы ў выдавецтва, не мела ніякага ўяўлення аб працы рэдактара... Першы рукапіс «Абагульняльныя ўрокі па хіміі» быў для мяне сапраўдным выпрабаваннем. Вельмі ўдзячна супрацоўнікам «Народнай асветы» таго перыяду, якія вучылі мяне, усялялі ўпэўненасць. Мінула шмат гадоў, і я вельмі рада, што мне пашчасціла знайсці ў жыцці месца, дзе цікава і камфортна працаваць. Асобная гісторыя — калектыв выдавецтва: выдатныя прафесіяналы. У кожным з іх можна быць упэўненым, а гэта так важна!

— Прайшло 5 гадоў з таго моманту, як вы сталі галоўным рэдактарам. У чым складанасць працы на такой пасадзе?

— Непрыемныя і складаныя сітуацыі, калі не па віне выдавецтва зрываюцца тэрміны здачы арыгінал-макетаў у друк. І, мабыць, тут можна згадаць празмерную колькасць рукапісаў, якія паступаюць на разгляд. Па-ранейшаму займаюся рэдагаваннем навучальных дапаможнікаў па біялогіі, таму часу на адказы і прапрацоўку кожнага новага рукапісу катастрофічна не хапае.

— Кожнаму выдавецтву важна, каб заўважалі намаганні і дасягненні. У Беларусі гэта прэагатыва Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі»...

— «Народная асвета» штогод прымае ўдзел у гэтым спаборніцтве і атрымлівае ўзнагароды. Сёлета дыпломы І ступені атрымалі кніга Уладзіміра Караткевіча «Старая казка» ў намінацыі «ЛІТ-фармат» і твор Ірыны Токаравай «Гадзіннік, альбо Цім у Сярэднявеччы» ў намінацыі «Разам з кнігай мы расцём». У катэгорыі «Майстэрства» тытул «Найлепшы ілюстратар» прысудзілі Святлане Рыжыкавай за афармленне твора Джаэля Харыса «Казкі дзядзечкі Рымуса» з серыі «Замежная класіка — дзеціам». Дарэчы, у намінацыі «Падручнік новага стагоддзя» прызёрамі ў розныя гады становіліся менавіта нашы навучальныя дапаможнікі: «Гісторыя Сярэднявечча, 6 клас», «Фізіка, 7 клас», «Геаметрыя, 8 клас», «Гісторыя старажытнага свету, 5 клас»... Сёлета дыплом І ступені атрымаў падручнік «Чалавек і свет, 3 клас» шрыфтам па сістэме Брайля для вучняў з парушэннямі зроку.

— Выданне кніг шрыфтам па сістэме Брайля — асобная вяха ў гісторыі «Народнай асветы». З чаго пачалася рэалізацыя ідэі? Якія дасягненні ў гэтай сферы?

— Ужо чвэрць стагоддзя дзяржаўная праграма дапамогі інвалідам уключае забеспячэнне невідущых і навучэнцаў з парушэннямі зроку усіх спецшкол Беларусі навучальнымі дапаможнікамі, якія выдаюцца шрыфтам па сістэме Брайля. Спачатку ў кастрычніку 1996 года ў выдавецтве «Полымя» была створана рэдакцыя па выпуску такой літаратуры. Першыя айчынныя кнігі для невідущых пабачылі свет у 1997 годзе, а ў 2000-м першы беларускі буквар, выданы шрыфтам па сістэме Брайля, быў адзначаны

як адно з самых арыгінальных выданняў на кніжнай выстаўцы ў Маскве. У 2001 годзе на Нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі» гэты буквар быў угадараваны спецыяльным дыпломам. Сёння асобнік захоўваецца ў Музеі беларускага кнігадрукавання ў Полацку. У склад нашага выдавецтва рэдакцыя па выпуску выданняў шрыфтам па сістэме Брайля ўвайшла ў 2002 годзе пасля аб'яднання выдавецтваў «Полымя» і «Беларусь» — з тых часоў «Народная асвета» спецыялізуецца на гэтай дзейнасці. Галоўным дасягненнем супрацоўнікі рэдакцыі лічаць стварэнне «рэльефна-кропкавай граматы» ў 2014 годзе. Арыгінальнае ілюстраванае выданне закупілі нават нашы казахстанскія калегі пасля ўнясення дадатковых літар казахскага алфавіта: сапраўды яркі прыклад міжнароднага супрацоўніцтва. А ў 2019 годзе ўпершыню ў Беларусі мы выдалі некалькі навучальных дапаможнікаў па гісторыі з электронным дадаткам у DAISY-фармаце для дзяцей з парушэннямі зроку.

— Ці ёсць пэўныя крытэрыі, якім павінен адпавядаць аўтар выдавецтва «Народная асвета»?

— Сам аўтар не павінен адпавядаць ніякім стандартам, а вось яго рукапіс... Калі, параіўшыся з дырэктарам і галоўным мастаком, разумеем, што можа атрымацца цікавая для маленькіх чытачоў кніга, калі на прыкмеце ёсць выдатны мастак (а якая дзіцячая кніга без класнага афармлення!), пачынаем шчыльна працаваць з пісьменнікам, прапануем варыянты афармлення кнігі, просім дадаткова прадумаць, напрыклад, загадкі або крыжаванкі, каб прыцягнуць чытачоў, каб кніга лепш прадавалася. Калі творца ідзе насустрач, значыць, вынік будзе. Вопыт гэта пацвярджае.

— Хто з аўтараў працуе з выдавецтвам на працягу доўгага часу? Каго сярод творцаў для дзяцей можна назваць найбольш запатрабаваным?

— Пастаянныя, вядома, многія аўтары падручнікаў, а таксама дзіцячыя пісьменнікі — члены Саюза пісьменнікаў Беларусі. Сярод іх — Мікола Чарняўскі, Мікола Маляўка, Міхась Пазнякоў, Людміла Кебіч, Анатоль Зэкаў, Генадзь Аўласенка, Святалана Быкава і многія іншыя. Хочацца адзначыць Сяргея і Галіну Трафімавых, аўтараў больш як 60 кніг серыі «Апавяданні Дзеда Прыродаведа», нашу беларускую (як яе называюць) Джаан Роўлінг Ірыну Токараву, якая за 5 гадоў супрацоўніцтва з «Народная асветай» напісала і выдала 30 кніг у некалькіх серыях, і, канечне, Ліну Багданаву з Гродна з яе серыяй «У кантакце». У аўтара выйшла ўжо 9 твораў. Па гэтых выданні чытачы ў бібліятэках запісваюцца ў чаргу. Увогуле, мне здаецца, што з прыходам у выдавецтва дырэктара Вікторыі Калістратавай нашы дзіцячыя кнігі сталі больш маляўнічымі і крэатыўнымі, іх прыемна ўзяць у рукі, прадставіць на конкурс і набыць у якасці падарунка.

— Што з навінак параілі б чытачу, які вывучае беларускую мову і літаратуру?

— Адназначнага адказа няма. Але адно выданне можна смела рэкамендаваць усім: гэта «Старая казка» Уладзіміра Караткевіча, якую мы выдалі да 90-годдзя з дня нараджэння пісьменніка. Тут сабраны найлепшыя казкі вялікага беларускага творцы. Кнігу выдатна праілюстравала маладая мастачка Лізавета Пас-тушэнка.

— Што плануеце прадставіць у найбліжэйшы час?

— Адносна нядаўна пабачыла свет першая кніга серыі «Падарожжы» для самых маленькіх чытачоў — яна знаёміць з краінай эльфаў Ісландыя. Аўтар Таццяна Брэслава рыхтуе працяг серыі: будучыя вандрожкі па Японіі, Аўстраліі, Іспаніі. Невялікія, выдатна ілюстраваныя, недарагія кнігі спадабаюцца нашым чытачам. У планах — работа над серыяй кніг «3 кадры — у кнігу» па матывах дакументальных фільмаў студыі Уладзіміра Бокуна і, вядома, працяг серыі, якія ўжо знаёмы нашым чытачам: «Тусоўка. Ву», «Замежная класіка — дзеціам», «Школьныя слоўнікі», «Бібліятэка Асвеціка», «Творчыя казкі»... Ёсць і іншыя задумы, але гэта як ваенная тайна — агалосцы не падлягае.

— На сайце ўстановы сярод іншага змешчана афіша цікавага праекта «Культурны маршрут "Мая Беларусь: сучасныя пісьменнікі — дзеціам"», які праходзіць цяпер. У якіх яшчэ конкурсах ці акцыях могуць паўдзельнічаць аматары чытання?

— Падобныя праекты наша выдавецтва здзяйсняе пастаянна. Да канца мая будзе доўжыцца акцыя «У Царстве вясны!» па серыях кніг «Апавяданні Дзеда Прыродаведа», «Святло вакол нас», «Школьныя слоўнікі». Мы прымеркавалі яе да завяршэння навучальнага года. У рамках рэспубліканскага праекта «Лета з добрай кнігай» з пачатку чэрвеня да канца жніўня пройдзе акцыя «Усе мы родам з дзяцінства». Восенню плануем ажыццявіць ініцыятыву «Прывітанне, школа!» — у рамках рэспубліканскай праграмы «Сямейнае чытанне».

— Ці атрымліваеце водгукі на сваю дзейнасць ад педагогаў, бібліятэкараў ці, можа, школьнікаў?

— Водгукі часцей прыходзяць на падручнікі, але ў Нацыянальны інстытут адукацыі, бо выдавецтва толькі выконвае заказ, строга прытрымліваючыся тэхнічнага задання, якое мы атрымліваем з рукапісам навучальнага дапаможніка, і распрацаванай сістэмы стандартаў. Таму тут мы ў творчым падыходзе да падрыхтоўкі дапаможніка злёгка заціснуты, а хацелася б рабіць іх больш разнастайнымі па фармаце і афармленні, бо бачым на выстаўках выданні замежных калег.

Пастаянныя ў нас многія аўтары падручнікаў, а таксама дзіцячыя пісьменнікі — члены Саюза пісьменнікаў Беларусі. Сярод іх — Мікола Чарняўскі, Мікола Маляўка, Міхась Пазнякоў, Людміла Кебіч, Анатоль Зэкаў, Генадзь Аўласенка, Святалана Быкава і многія іншыя. Хочацца адзначыць Сяргея і Галіну Трафімавых, аўтараў больш як 60 кніг серыі «Апавяданні Дзеда Прыродаведа», нашу беларускую (як яе называюць) Джаан Роўлінг Ірыну Токараву, якая за 5 гадоў супрацоўніцтва з «Народная асветай» напісала і выдала 30 кніг у некалькіх серыях, і, канечне, Ліну Багданаву з Гродна з яе серыяй «У кантакце». У аўтара выйшла ўжо 9 твораў. Па гэтых выданні чытачы ў бібліятэках запісваюцца ў чаргу.

— На што звяртаеце ўвагу, вывучаючы досвед прафесіяналаў-замежнікаў? Якія робіце высновы аб уласных намаганнях?

— На кніжных фестывалях у нас ёсць магчымасць знаёміцца з найлепшымі вынікамі замежных калег. Першае, што кідаецца ў вочы, — афармленне, праца мастакоў. Радасна, што нашы сённяшнія кнігі ў многім не саступаюць сусветным узорам. Дапаможнікі, па водгуках аўтараў, прыцягваюць увагу выдаўцоў вучэбнай кнігі, напрыклад, Расіі і Казахстана. Таму вельмі хочацца, каб «Народная асвета» яшчэ многія гады была ў перадавіках навучальнага кнігавыдання Беларусі, каб у выдавецтве працавалі творчыя асобы, энтузіясты сваёй справы і проста добрыя людзі, таму што толькі яны могуць рабіць па-сапраўднаму добрыя кнігі для дзяцей.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Чым дыхае сучасная скульптура?

Фармат

На фестывалі прадстаўлена каля 120 работ 60 аўтараў з розных рэгіёнаў Беларусі. Мерапрыемства аб'ядае стаць вялікай культурнай падзеяй, якая запомніцца на доўгі час — у першую чаргу дзякуючы сваёй маштабнасці. За апошнія дзесяцігоддзі гэта, бадай, адзін з найбуйнейшых праектаў. Асаблівае ў тым, што магчыма прадставіць свае работы атрымалі не толькі мэтры — заслужаныя і народныя мастакі, але і пачаткоўцы — студэнты і вучні мастацкіх устаноў. У склад куратарскай групы фестывалю ўвайшлі члены секцыі скульптуры Саюза мастакоў Сяргей Аганаў, Вольга Нячай, Іван Арцімовіч, Канстанцін Касцючэнка і Яўген Колчаў.

— За апошнія гады ў нашага калектыву секцыі скульптуры напрацаваны дастаткова вялікі вопыт, і гэта дазваляе выйсці за межы адной выставачнай залы, — адзначае Іван Арцімовіч падчас прэс-канферэнцыі ў Доме прэсы, якая прайшла напярэдадні адкрыцця фестывалю. — Напрыклад, традыцыйна ладзім зборную выстаўку, дзе побач аказваюцца абсалютна розныя майстры: мы не робім скідку ні на ўзрост, ні на статус. Гэта дазваляе кожнаму з нас убачыць сябе збоку, ацаніць уласную творчасць у кантэксце агульнага культурнага асяроддзя. Сучасная беларуская скульптура вельмі змянілася нават за апошнія дзесяцігоддзі. Мастакі пашырылі арсенал матэрыялаў, тэхнік. Яны ўжо ілюструюць рэчаіснасць не ў выглядзе фігуратыўнай карцінкі, а з дапамогай сімвалаў, алегорый, шукаюць новыя зместы і творчыя рашэнні. Мы імкнёмся да дыялогу з аўдыторыяй, і яна ў пэўнай меры становіцца суаўтарам.

Крытэрыі, па якіх тая ці іншая работа магла трапіць на фестываль, стандартныя. Да ўдзелу ў выстаўцы не дапускаліся творы, зробленыя ў мяккіх скульптурных матэрыялах (работы ў пластыліне або ў гліне прамежкавыя, глядзяцца не зусім завершана, да таго ж гэтыя рэчы крохкія). Ацэньвалі работы і з пункту гледжання прафесіяналізму і густу аўтара. Дарэчы, напрыканцы фестывалю журы абярэ тры найлепшыя творы.

Складанасць арганізацыі фестывалю скульптуры — тэхнічныя моманты. Скульптура не можа заставацца на падлозе — яе трэба выстаўляць на добрых под'ёмах. Але скульптараў, якія захацелі паўдзельнічаць у «Sculptfest», аказалася вельмі шмат. Вырасціць пытанне з под'ёмамі дапамаглі партнёры, у тым ліку адукацыйныя ўстановы. Гэта сведчыць аб тым, што калі ёсць жаданне і магчымасці, то атрымліваецца такая цікавая падзея.

Мэта

Праект секцыі скульптуры БСМ падрыхтаваў для таго, каб прадставіць шырокай публіцы твораў і іх работы, выкананыя ў розных жанрах і матэрыялах, пазнаёміць з новымі тэндэнцыямі ў сучаснай беларускай скульптуры. Арганізатары адзначаюць, што не стаяла задачы выбраць пэўную тэму.

— Сёлета нам захацелася прэзентаваць выяўленчае мастацтва ў розных яго відах і жанрах менавіта ў фармаце вялікіх фестывалю, — падкрэсліла першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў Наталля Шаранговіч. — Вядома, любая персанальная выстаўка — добра і цікава, аднак калі ёсць магчымасць паказаць не толькі рэтраспекцыю, але і пэўны кірунак у мастацтве ва ўсёй яго разнастайнасці і зрабіць гэта, ахапіўшы самыя розныя пляцоўкі сталіцы, то,

Леў і Сяргей Гумілеўскі
«Уладзімір Караткевіч», 2015 г.

думаю, павінна атрымацца сапраўды значная і яркая падзея. Нягледзячы на няпросты мінулы год і сёлетнія складанасці, хочацца, каб мастацтва жыло, дыхала і паказвала сябе. Тварыць можна ў любы час. І калі ўзнікла такая ідэя Саюза мастакоў і секцыі скульптуры, хацелася, каб гэта прагучала маштабна. Партнёры падтрымалі нас.

Старшыня секцыі скульптуры Беларускага саюза мастакоў, член куратарскай групы Сяргей Аганаў бачыў для сябе дзве задачы пры падрыхтоўцы фестывалю: дэманстрацыя твораў мастацтва і актывізацыя дыялогу паміж самімі творцамі.

— Невядома, якое ўздзеянне зробяць тэмы і іншыя скульптуры. Мы ўсе маем магчымасць дэманстраваць вынікі працы ў інтэрнеце, сацсетках, у нас дастаткова добра развіта анлайн-візуалізацыя нашых работ, таксама можна знаёміцца з творамі іншых мастакоў з усяго свету. Па вялікім рахунку, мы можам супастаўляць. Але ўсё-ткі, на мой погляд, анлайн-прастора не параўнаецца з тым, што адбываецца афлайн. Напрыклад, экспануючы выстаўку, я сам убачыў шмат цікавых твораў іншых аўтараў, пра якія раней не ведаў. Такім чынам, можна убачыць пэўны зрэз: што з намі адбываецца, куды рухаемся, паглядзець на калег як прафесіяналаў і ў цэлым даведацца, як выглядае беларуская скульптура ў рамках сусветнай, — адзначае Сяргей Аганаў.

Нельга не заўважыць у арганізацыі праекта яшчэ адну, напэўна, глабальную задачу — папулярызацыю аўтарскай скульптуры, якая мае патрэбу знаходзіцца ў грамадскім асяроддзі. Але якім бы ні быў памер той ці іншай работы, якое б месцазнаходжанне ні было абрана — усё патрабуе фінансавання.

Пляцоўкі

У рамках сапраўднага мастацкага маёрафону публіка убачыць дзевяць выставачных экспазіцый, сярод якіх і персанальныя, і групавыя выстаўкі мастакоў з розных рэгіёнаў Беларусі. Акрамя рэспубліканскай мастацкай галерэі «Палац мастацтва» задзейнічаны даволі папулярныя пляцоўкі. Так, ужо зараз ёсць магчымасць завітаць на персанальную

выстаўку Генадзя Мурамцава ў Музей сучаснай беларускай скульптуры імя Андрэя Бембеля, пазнаёміцца з сумеснай экспазіцыяй «Парнат. Скульптура» скульптараў-выкладчыкаў гімназіі-каледжа мастацтваў імя І. В. Ахрэмчыка ў Гарадской мастацкай галерэі твораў Леаніда Шчамялёва, наведаць персанальны праект Яўгена Колчава ў галерэі «Мастацтва», убачыць маладзёжную выстаўку ў выставачнай зале «Акадэмія» Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, ацаніць экспазіцыю «Героі. Падзеі» на гістарычную тэму ў Нацыянальным гістарычным музеі, а таксама даведацца пра цікавыя вобразы анімалістычнай скульптуры праекта «WildSculpt» у Арт-гасцёўні «Высокае м'ёста». Сёння адбудзецца адкрыццё сумеснай праграмы скульптара Дзмітрыя Аганавы і графіка Лізаветы Пастушэнкі ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. 26 красавіка арганізатары плануецца прадставіць персанальную выстаўку Аляксандра Сакалова «П'ета» ў Мемарыяльным музеі-майстэрні Заіра Азгура.

— Для нас фестываль — гэта выклік, таму што такіх выставак мы ніколі не ладзілі. І зараз мне вельмі цікава працаваць з аўтарамі непасрэдна майё тэматыкі — анімалістыкі, — раскажа Вольга Нячай. — Мяркую, што для мінчан і гасцей сталіцы гэта сапраўды стане добрым падарункам: выстаўка шчырая, душэўная. Мы імкнуліся ахапіць як мага больш абласцей. Не засяроджвацца толькі на Мінску вырашылі яшчэ на стадыі канцэпцыі, бо многіх аўтараў, якія жывуць не ў Мінску, мы амаль не бачым, кожны з іх стварае нібы ў сваім свеце. А тут мы імкнёмся да пэўнага аб'яднання.

Аснова

Старт святу скульптуры быў дадзены ў Палацы мастацтваў, дзе размясціўся цэнтральны групавы праект. Можна вылучыць сем павільёнаў. Як адзначаюць куратары фестывалю, яны імкнуліся абсталяваць камерныя прасторы, у якіх глядач засяродзіцца на асобным творцы і яго работах. Так, крыху паасобку змешчаны некаторыя экспазіцыі, у тым ліку Уладзіміра Ламейкі, скульптара з Салігорска, які прадставіў шэраг работ-прысвячэнняў мастацкай Алене Кіш, а таксама Андрэя Вараб'ева, чья экспазіцыя выглядае адной з найбольш цэласных і грунтоўных. Аўтар адзначае, што фанатычна любіць сваю працу і больш нічога не ўмее і не хоча рабіць. Асноўныя тэмы творчасці Андрэя Вараб'ева — аўтапартрэт і каханне. Відавочна, першая тэма — спосаб падумаць пра жыццё, уласнае і кожнага чалавека, у яго хуткаплыннасці, непаўторнасці, крохкасці і прыгажосці. Скульптуры пра каханне — спроба абагульнення і стварэння сімвала, знака, спосаб асэнсавання гармоніі дзвюх падобных і адначасова супрацьлеглых істот.

Сярод аўтараў, чые работы прадстаўлены ў Палацы мастацтваў, — Канстанцін Селіханаў, Уладзімір Конанаў, Уладзімір Слабодчыкаў, Пётр Кузьміч, Аляксандр Юшкевіч, Павел Хатчылоўскі, Аляксандр Малей, Валерый Калясінскі, Юрый

Пеўнеў і многія іншыя. Імёны жанчын-скульптараў сустракаюцца рэдка, у іх ліку — Алена Чэпелева, Эла Грышачкіна, Ганна Старавойтава і іншыя. Асобна прадстаўлена экспазіцыя Вольгі Орсік. Мастачка вучылася ў гімназіі-каледжы мастацтваў імя В. Ахрэмчыка і неаднаразова становілася стипендыятам спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Летась атрымала дыплом лаўрэата ў намінацыі «Скульптура» Нацыянальнай прэміі ў галіне выяўленчага мастацтва.

Цікавая ў скульптуры сумесная праца аўтараў. Так, уражваюць дзве работы на выстаўцы ў Палацы мастацтваў, а менавіта «Абярэ» Васіля Цімашова і Паліны Піраговай і «Шлях герояў» Сяргея Аганавы і Вольгі Нячай. У іх нібы адлюстроўваецца сапраўдная любоў да ўсяго нацыянальнага, роднага, свайго. Падобная думка ўзнікае пры блізім разглядзе такіх скульптур, як «Спадчына» Анатолія Арцімовіча, «Маладзік» Ігара Засімовіча і «Дзікае палаванне караля Стаха» Сяргея Логвіна.

На выстаўцы ёсць месца самым розным плыням: ад традыцыйных партрэтных і фігуратыўных кампазіцый да праяў больш сучаснага нефігуратыўнага мастацтва, якое, як правіла, патрабуе ад глядача больш супрацы, уважлівага пранікнення ў сутнасць канцэпцыі. Але, бясспрэчна, усіх яднае пошук свайго шляху і філасофіі. Адзін з куратараў фестывалю Іван Арцімовіч падкрэслівае: скульптура, якая з'яўляецца ў гарадскім асяроддзі, — адзін з найважнейшых

Уладзімір Слабодчыкаў.
3 серыі «Знакі на пяску», 2010—2017 гг.

паказчыкаў узроўню культуры грамадства: у адрозненне ад скульптуры ў грамадскай прасторы, станковая скульптура заўжды на крок наперадзе, бо эксперыментуе, шукае новыя формы і матэрыялы, іх спалучэнні, звяртаецца да глядача, і такі дыялог творцы і аматараў мастацтва звычайна вядзецца на тэмы, якія рэдка ўвасабляюцца ў манументе. Але ці сапраўды скульптура дазваляе спрагназаваць і адчуць будучыя змены ў мастацтве? І ці дазваляе выстаўка таго фармату убачыць глыбінныя мастацкія працэсы? Раім пазнаёміцца з работамі сам-насам.

Яўгенія ШЫЦЬКА
Фота Кастуса Дробава

«Мы жывём, каб вяртацца...»

Не кожны пісьменнік на працягу многіх дзесяцігоддзяў працягвае ствараць, уважліва ўглядаючыся ў тое, што адбываецца навокал. Яскравы прыклад — Анатоль Вярцінскі, паэт, драматург, публіцыст, крытык, перакладчык, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР і многіх іншых узнагарод. Летась у выдавецтве «Кнігазбор» пабачыла свет яго новая кніга «Тым часам...». Зборнік складаецца з трох раздзелаў (вершаванага, эсэістычнага і публіцыстычнага) і раскрывае тэмы сучаснага жыцця ў яго шматграннасці.

*Мы жывём, каб вяртацца
час ад часу туды,
дзе мінула юнацтва,
дзе дзяцінства сляды.*

З гэтых блізкіх кожнаму простых радкоў, напісаных у 1964 годзе, пачынаецца раздзел. Паэзія аўтара шмат кім прааналізавана, таму звернемся да найбольш свежых твораў у зборніку — ад 2000 года. У іх таксама, як у многіх папярэдніх, гучаць матывы вяртання і развітання — двух сусветаў, з якіх чалавеку прыходзіцца выбіраць усё жыццё, але надыходзіць час, калі альтэрнатывы ўжо не існуе. У гэтым кантэксце найбольш чароўны ў сваім спакоі верш «Развітанне з летам»:

*Развітанне з летам —
не развітанне са светам.
Ды нешта падобнае ёсць пры гэтым.
Свет і святло. Свет і світанне...
Развітанне з летам —
са святлом развітанне?*

Здаецца, і ў плане гукапісу тут нічога новага, і ў плане зместу не сказана нічога асаблівага, але твор нібы прымушае чарговы раз паўтараць гэты ланцужок: свет — святло — світанне — развітанне... Не менш прывабна такія матывы суадносяцца з тэмай сну. Аўтар дакладна

перадае ў вершы з красамоўнай назвай «Ранішняя туга» тыя пачуцці, калі і сам не ведаеш, з чым ці з кім развітаўся і аб чым смуткуеш, прачнуўшыся ў перадсвятальнай цішы: ці гэта туга па тым, што сышло, ці па сустрэчы, якая ніколі не забудзецца, ці па блізкіх, якіх няма ў жывых, ці па малодсці, якую не вярнуць...

Незваротнасць развітання лірычнаму герою час ад часу ўсё ж даводзіцца прымаць, але гэтае прыняцце бывае розным. Так, у вершы «Пытаюся...» памяці Ніла Гілевіча ён звяртаецца да паэта: «Дружа, Ніл Сымонавіч, Ніле, // ты ў магіле? // Ты не на гэтым, // а на тым свеце?» Твор напісаны ў 2016 годзе, таму і нежаданне паверыць у рэальнасць яшчэ моцнае, таму і звычайныя натуральныя пачуцці выглядаюць прыземленымі, як і ў некалькіх дзясятках шчыmlівых радкоў, напісаных пасля смерці жонкі Ады Вярцінскай. Якраз наступны верш «Ён недзе тут...» мае кардынальныя адрозненні ў светаадчуванні. У ім ніводнага разу не звываецца «ён», але па згадках пра жонку Ірыну, пра

абвясчэнне мёртвым у сорак чацвёртым і іншых дэталях чытач пачынае разумець, што аўтар мае на ўвазе Васіля Быкава. Ён неаднойчы прамаўляе варыянты фразы, якая дала назву твору, напісанаму, між тым, у 2004-м — праз год пасля развітання назаўжды:

*Не, ён не там, ён тут,
ён з намі.
Такі ж, якім яго мы зналі, —
суровы і прыветны, ветлы,
пахмурны, змрочны ды і светлы,*

*ласкавы і патрабавальны,
зацятый і ўсёдавальны...*

Пра выключнасць гэтай асобы для пісьменніка кажуць не столькі прыведзеныя радкі, колькі апошні, які не мае патрэбы ў каментарыі: «І хай свяціцца імя яго!»

У гэтым пошуку мяжы паміж «ёсць» і «няма», «быў» і «не стала», «тут і там» (верш «Дзіўнае адчуванне») праходзяць многія разважанні паэта, у якіх счытваецца філасофія чалавека сталага веку, схільнага параўноўваць, пытацца, шукаць. Анатоль Вярцінскі ніколі не адасабляе сябе ад агульнага цэлага пад назвай «грамадства», не знаходзіцца з ім у канфрантацыі. Яго роздумы тычацца альбо свайго ўнутранага «я», альбо калектыўнага «мы». Найбольш выразна гэта выяўляецца ў вершы «Пра саміх сябе» (памяці Анатоля Сыса), дзе «мы» роўна «я» і адначасова — рабы і ўладары, персоны грата і нон грата, ворагі і браты.

Пэўная публіцыстычнасць і нават катэгарычнасць назіраецца ў некаторых паэтычных творах, напрыклад, прысвечаных мове: «Зноў пра нашу мову» і «Моўная мадэрнізацыя». У апошнім прапаноўваецца меркаванне пра неалагізмы ў беларускай мове, якія замяняюць мілагучныя звуклы словы: «замест “выдатна”, “хораша”, “слаўна”, // тут як тут “крута”, “файна”». «Іншы час — іншыя словы?» — пытаецца творца, дэманструючы сваё стаўленне да

з’явы, але ж не ставіць «дыягназаў», а запрашае да дыскусіі.

Найбольшае жаданне гэтай дыскусіі выяўляецца ў эсэістычных і публіцыстычных творах. Першая група амаль цалкам прысвечана постацям беларускіх творцаў апошніх дзесяцігоддзяў. Анатоль Вярцінскі вядзе размову пра некаторыя старонкі жыццяпісу Алеся Мары, Міхася Стральцова, Генадзя Бураўкіна, Івана Навуменкі, Максіма Танка... Тут чытач пазнаёміцца з поглядам аўтара на іх творчую і грамадскую дзейнасць, успамінамі, так ці інакш звязанымі з гэтымі асобамі. Дарэчы, адно эсэ крыху выбываецца з агульнага шэрагу: загадкавая назва «Эта мова величавая і проста...», або Маякоўскі супраць... Пуціна» насамрэч не апраўдвае чаканняў, таму што чытачу прапаноўваецца звычайнае супастаўленне фактаў, якія могуць быць папросту заменены на іншыя.

Апошні раздзел складаецца з найменшай колькасці твораў, і вылучаецца срод іх апошні пад назвай «Сто гадоў таму», прысвечаны Максіму Гарэцкаму і кнізе «На імперыялістычнай вайне. Запіскі салдата 2-й Н-скай артылерыйскай брыгады Лявона Задумы». Анатоль Вярцінскі прыводзіць фрагмент тэксту, дзе герой кляне вайну, і адзначае наступнае: «Паказваючы вайну, чалавека на вайне, Максім Гарэцкі як мастак-рэаліст, мастак-псіхолаг імкнецца высветліць, якім чынам і якім коштам чалавек можа ўсё ж не паддавацца “людскаму статку”, супрацьстаяць форс-мажорным абставінам вайны, заставацца самім сабой, захоўваць сваю непаўторную годнасць». Артыкул напісаны ў 2014 годзе, праз сто гадоў пасля падзей, апісаных у творы Гарэцкага і таго маманту, калі яго герою — Яхімчыку — здавалася, што ў наш час «рай будзе на зямлі». Чаму Анатоль Вярцінскі акцэнтуюе ўвагу менавіта на гэтым творы? Чаму завяршае кнігу на такой тэме? Здаецца, мэта — пакінуць чытача ў роздуме: не столькі пра сябе, колькі пра навакольны свет.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Сума ўсіх крокаў канатаходца

Звычайна, калі аўтар мастацкага тэксту вырашае перадаць у ім уласныя ўяўленні пра свет, філасофскія разважанні і прыწყпы, яму даводзіцца выбраць аднаго з герояў транслятарам або стварыць сітуацыю дыскусіі, каб у ёй падзяліць выказванне на рэплікі некалькіх персанажаў. У гэтай практыцы няма нічога дзіўнага і тым больш кепскага. Мастацтва непазбежна становіцца люстэркам для свайго стваральніка, незалежна ад таго, як пабудаваны аповед: фантастычны свет гэта або аўтабіяграфічны сюжэт.

І літаратура — від мастацтва, найбольш адкрыты функцыянальна і ў той жа час найбольш неталерантны да чыстай самарэфлексіі. Таму тут аўтарам варта ўтрымліваць баланс паміж сюжэтнымі складнікам і разважаннямі, выказваннем мастацкім і філасофскім. У кожнага пісьменніка свой падыход да вылічэння прапарцый.

У зборніку Алеся Паплаўскага «Гульні з нулявымі сумами» гэта зроблена калі не з алхімічнай дакладнасцю, то, прынамсі, у здаровым спалучэнні.

Кніга складаецца з трох разнапланавых аповесцей, агульнае падабенства паміж якімі — менавіта аўтарскі стыль і яго ўменне балансаваць паміж думкамі і падзеямі.

«Размовы са студзівамі» — эмацыянальны, напружаны і закручаны сюжэт, які раскрываецца з двух пунктаў гледжання. Аўтарскі свет разгортваецца і развіваецца паміж двума людзьмі-пунктамі на карце. Падобна да таго, як у камп’ютарнай гульні даследуеш тэрыторыі, паступова адкрываючы новыя лакацыі, раскрываецца і гісторыя, якая адбылася ў жыцці герояў. Сюжэт — ужо здзейсненае, аб’ектыўны факт, але чытач спазнае сутнасць падзей, падыходзячы да адзначанага пункту на карце з розных бакоў. Гэта гісторыя з эстэтыкай зламанага, пачварнага, перакручанага, няправільнага. Самае цікавае ў ёй, акрамя непасрэдна нечаканых сюжэтных паваротаў, тое, што аповед не толькі не намагаецца даць нейкіх маральных адказаў, але і не імкнецца ставіць пытанні. Усю рэфлексію наконт герояў і падзей ён пакідае чытачам. А персанажам сваім дае іх уласныя эмоцыі і спробы выбудаваць жыццёвую філасофію.

Другая аповесць «Lapido» напісана ў 2011 годзе, а ў 2013-м атрымала прэмію «Залаты апостраф». Гэта

тэкставая фіксацыя блуканняў чалавека па Празе і ўспамінаў пра тое, як і па якой прычыне ён сюды трапіў. Менавіта пласт успамінаў моцна актуалізуе твор у 2021-м. Аповесць спалучае ў сабе сацыяльна востры, быццам дакументальны, пласт, філасофскі трактат і напалову містычны, з прысмакам магічнага рэалізму, травелог. Адбываецца тое, што звычайна апісваюць словамі «горад выступае персанажам». Тэкст сапраўды геаграфічна падрабязны.

Трэцяя частка кнігі загалоўная. Аповесць «Гульня з нулявымі сумами» — непасрэдна ёсць травелог. Надзвычай падрабязнае апісанне падарожжа звычайнага беларускага офіснага працаўніка ў Іерусалім у пошуках сябе, Бога. Вельмі шмат менавіта дыскусій у галінах тэалогіі, філасофіі. У выніку герой прыходзіць да разумення свайго сэнсу жыцця і нават уяўляе, што яму рабіць далей, але самалёт, у якім ён вяртаецца на радзіму, трапляе ў катастрофу. Такое завяршэнне падаецца і абсалютна тыповым, прадказальным, і звышлагічным для гісторыі. Асноўнае ў ёй — не інтрыга і не сюжэт, а менавіта ўнутранае, насычанае рэчыва тэксту. Дарэчы, пра крушэнне самалёта згадваецца ўжо ў анатацыі да кнігі, так што гэта зусім не спойлер.

Кнігу «Гульня з нулявымі сумами» нельга назваць лёгкім чытвом, бо сюжэтным пакрыжасцю засталіся ў першай аповесці, але нават масіў апісанняў і думак аўтара ўдаецца падаць даволі дынамічна. Нягледзячы на рознасць аповесцей, зборнік чытаецца даволі цэласна. Аўтарскі стыль, падыход да развіцця думак абумоўлівае пэўнае падабенства паміж тэкстамі.

Яны пабудаваны на дыхатаміі. Усе тры сюжэты двухчасткавыя, ды і ў філасофскім пласце (саму наяўнасць гэтага пласта можна і не згадваць, яна — натуральная прыкмета аўтарскага стылю) кожнай аповесці прасочваецца супрацьпастаўленне: ірацыянальнай нянавісці і ірацыянальнай любові, захаплення і гвалту, жыцця і смерці, рэчаіснасці і містыкі, вайны і святасці,

будзённых вечных думак, веры ў Бога і веры ў сябе. У першым тэксце дыхатамія выяўляецца на сімвалічным узроўні, паралелізме сітуацый і вобразнаў, у апошнім — больш канкрэтна, у размовах.

Яшчэ адна адмысловая рыса аповесцей — неадназначнасць персанажаў. Нягледзячы на тое, што аповед вядзецца «з іх галавы», персанажы ні ў адным з выпадкаў не вымаляваны так, каб да іх можна было б адчуць адназначную сімпатыю ці адназначную агіду. Ім заўсёды нехта супрацьпастаўляецца. Абставіны пабудаваны вакол персанажаў такім чынам, каб паказаць гісторыю развіцця характару, але не звязваць яе ў прычынна-выніковы сувязі з філасофіяй, што герой выказвае. Герой за кошт гэтага вялікага «ўнутрыгалаўнога» пласта аповедаў у чымсьці здаюцца аднолькавымі. Хаця б у падборы слоў і стылі выказвання. Агульная лінія

разваг пра розныя погляды і канцэпцыі, будову свету, падзеі гісторыі і маральныя асновы прасочваецца ва ўсіх трох тэкстах, але не хочацца яе адназначна прывязваць ні да персанажаў, ні да асабістых поглядаў аўтара. Герой здаюцца створанымі толькі для таго, каб ажывіць думкі, даць ім дынаміку і нагоду для выяўлення.

Яшчэ адна заўважная дэталі — вялікая колькасць спасылак на канкрэтныя тэксты, падзеі, канцэпцыі, геаграфічная і гістарычная дакладнасць і падрабязнасць. Аўтар імкнецца даць сваім творам максімальна шырокі і прамалінейны слой кантэкстаў, упісаць яго ў аб’ектыўную рэчаіснасць. Гэта яшчэ адзін спосаб даць жыццё думцы, зафіксаваць разважанне ў дынаміцы і дадаць яму нагоду быць прачытаным. Гісторыі, сюжэты — як прыклады з жыцця ў падручніках.

Кніга — зборнік філасофскіх трактатаў у форме мастацкай прозы. І абалонка зроблена з пільнасцю добрага майстра сваёй справы. Баланс між мастацкасцю і эсэістыкай — галоўнае дваістае ў «Гульні з нулявымі сумами».

Дар’я СМІРНОВА

Пра моц і безабароннасць народжаных для палёту

Матылёк — сімвал душы, якая стала на шлях самаўдасканалення і цярпліва, мэтанакіравана, крок за крокам уздымаецца па эвалюцыйных прыступках: ад аднаго чалавечага ўвасаблення да іншага. Ад агіднага вусеня і непрывабнай кукалкі да чароўнага матылька, чые крылы — узор мастацтва самой прыроды... Невыпадкова, што ў аповесці-казцы Тамары Бунты для дзяцей «Сад з матылькамі» (Мастацкая літаратура, 2020) іх так шмат...

Яны нібы нагадваюць пра часовасць існавання (бо самі жывуць адзін дзень альбо некалькі) і прыгажосць, якая павінна быць ва ўсім, але найперш — між людзей, у іх стасунках, у іх душах... Эпіграфам да твора маглі б стаць словы апісання не столькі метамарфозы насякомых, колькі чалавека, які зразумеў бясконцасць і велічнасць светабудовы: «...адчуўшы волю і пабачыўшы вялікі свет, ніхто ніколі не вернецца назад, у цесную хаціну, дзе нельга распасцерці свае лёгкія маладыя крылы. А распасцерці крылы абавязкова трэба — кожнаму, хто нарадзіўся, каб лётаць, а не поўзаць!»

Галоўная гераіня, якая жыве сярод матылькоў, крыху не такая, як большасць дзяцей. Яна перамяшчаецца ў інвалідным вазку. Письменница ўзняла тэму, якая негалоўна лічыцца няёмкай — яе стараюцца пазбягаць. І калі ў сусветнай літаратуры сітуацыя выглядае трохі больш аптымістычна, а ў рускай адразу згадваюцца і «Сляпы музыкант» Уладзіміра Караленкі, і «Аповесць пра сапраўднага чалавека» Барыса Пялявога, і «Красачка-сямікрасачка» («Цветик-семицветик») Валентіна Катаева, то ў айчынным прыгожым пісьменстве спроба Т. Бунты — адна з першых (пасля «Марты і яе мары пра снег» Ганны Янкуты). Нібыта адпаведнай з'явы папросту не існуе...

Письменница не робіць акцэнт на «нефарматнасці» сваёй гераіні. Яна проста распавядае пра яе жыццё, паказваючы без прыўкрас: са сваімі святамі і нягодамі,

радасцямі і засмучэннямі, штодзённымі перамогамі і — часам — паразамі.

Дашы адносна пашанцавала: у яе ёсць сям'я, для якой дзяўчынка — цэнтр сусвету, ёй ва ўсім дапамагаюць, натхняюць на пошукі ўласных зацікаўленняў, аберагаюць ад вонкавага свету. У сваім садзе, сярод матылькоў, якіх яны разводзяць разам з дзядулем у спецыяльна прыстасаваным пакоі ў інсектарых, Даша пачуваецца прынцэсай, прыгожай, шчаслівай, цікаўнай. І толькі між іншым звяртаеш увагу, што з месца на месца яе пераносіць дзядуля. Сама ж загаворвае пра сваю праблему далёка не адразу — толькі ў шостым раздзеле. І тое не з чалавекам, а з... вусенем! Які не захацеў яе выслухаць...

І вось Даша, для жыцця якой былі створаны ідэальныя ўмовы, трапляе вонкі свайго ўтульнага дома і саду з матылькамі. І гэта атрымліваецца для яе жорсткім выпрабаваннем з усімі класічнымі атрыбутамі: неразуменнем, нежаданнем з ёю сябраваць, недаверам, непрыманнем. Яна аказваецца непадрыхтаванай да таго, як з ёю абыходзіцца ў школе: і дарослыя, і, як вынік, дзеці — іх ніхто не навучыў, што чалавек у інвалідным вазку надзвычай безабаронны і ўражлівы і яму асабліва патрэбна падтрымка, а калі-нікалі — і дапамога... І што абмежаваныя магчымасці зусім не тоесны абмежаваным здольнасцям — наадварот: дзеці, якія не могуць днямі напалёт гуляць з аднагодкамі на вуліцы, знаходзяць іншыя цікавыя заняткі: шмат чытаюць, глядзяць пазнавальныя перадачы, вывучаюць свет па энцыклапедыях і даведніках.

Як у выпадку з Дашай. Любімая яе кніга, якая заўжды пад рукой, — даведнік з матылькамі.

Што да раскрыцця характару, то Даша атрымалася ўвасабленнем даброты і любові, надзвычай мяккай, чулай да нягод сваіх гадаванцаў. Дзяўчынка шкадуе ўсё, што бачыць вакол сябе. І праз гэтую крохасць і далікатнасць аказваецца не ў стане супраціўляцца ў асяродку сабе (не)падобных дзяцей, іх бацькоў і настаўнікаў. Яны ж выяўляюць у сваіх паводзінах абыякавасць і чэрствасць, якія мяжуюць з жорсткасцю, а часам і з банальнай недалёкасцю... Такі сабе тыповы чалавечы статак: «...І тут усмешка знікла з твару жанчыны. Яна ўважліва аглядала Дашу, яе вазок... Потым, схпіўшы Вадзіма за руку, пацягнула да настаўніцы.

— А што, майго сына нельга было пасадзіць за адну парту з нармальным дзіцем?! — з крыўдай спытала Вадзімава маці. — Я думаю, у Вадзіма могуць быць праблемы з-за гэтай дзяўчынкі — інваліда!»

І тут вымалёўваецца праблема, якая не мае адзіна правільнага для ўсіх выпадкаў рашэння. З ёй сутыкаліся

не толькі людзі з абмежаванымі магчымасцямі. Праблема палягае ў тым, як ставіцца да асяродка, што цябе не прымае. Каб мінімізаваць стрэс, Дашу пераводзяць на хатняе навучанне. Але ж насамрэч нельга ўвесь час правесці ў аранжарэйных умовах... Альтэрнатыўны шлях — адразу прыняць за данасць: жыццё — поле бітвы і ніякай «зніжкі» на вазок не будзе, а значыць, трэба выхаваць у дзіцяці байцовыя якасці, яны і дапамогуць потым стаць паспяховым, забяспечыць сабе годны ўзровень — не існавання, а менавіта жыцця, з усімі складнікамі чалавечага шчасця...

Другі бок згаданай праблемы — стаўленне асяродка да людзей, якія ў нечым адрозніваюцца. На прыкладзе Дашы бачым два полюсы ў адносінах

да яе. Калі ў сям'і дзяўчынка — тая, вакол каго будоўваецца ўсё астатняе, то іншыя, чужыя проста не зважаюць, могуць пры ёй нетактоўна выказацца, быццам не прымаюць за паўнаўтаснага суразмоўцу... А што найперш трэба ад іншых чалавеку ў інвалідным вазку? Бясспрэчна, аднолькава зручныя ўмовы ў дасягненні мэт, у прафесійнай рэалізацыі, дый простая чалавечая ўвага: каб ад іх не адгароджваліся мурамі ўласнага дабрабыту, каб не шугаліся ўбок як ад пракажонага — менавіта так зазвычай паводзілі сябе Дашыны аднакласнікі ў школе на перапынках — простае разуменне сітуацыі...

Дашы пашчасціла (хоць гэтае «шчасце» было аплачана пастаянным удасканаленнем ведаў, доўгімі назіраннямі за насякомымі і бесперапыннай работай думкі, а галоўнае, душэўнымі якасцямі): яна ўрэшце знаходзіць сябра, якога ўразіла багаццем свайго свету, зачаравала дабротай і чуласцю, зацікавіла шырокім кругам глядаў. І для яго потым не мела значэння, што яна — у інвалідным вазку: сябар прыходзіў, яны сядалі побач і малывалі. Стваралі ўласную рэальнасць... Як бывае ў жыцці: калі чалавек падабаецца, то прымаеш яго з усімі асаблівасцямі, і пацвярджэнне — факт наяўнасці сем'і, дзе хтосьці з сужэнцаў — з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі (але неабмежаванымі магчымасцямі зрабіць шчаслівым свайго абранніка).

Напрыканцы твора аўтар дае сваёй гераіні надзею на поўнае ацаленне: сям'я знаёміцца з дактарамі, якія, прагледзеўшы гісторыю хваробы, пераконваюць паспрабаваць новы метады лячэння. Але што адбылося далей, мы не даведваемся. Фінал аповесці застаецца адкрытым. І ў гэтым бачыцца пэўны сімвалізм: усе людзі розныя ў сваіх магчымасцях, але, нягледзячы на гэта, кожны нараджаецца для чагосьці вялікага: любіць, здзяйсняць, натхняць, вынаходзіць... І кожны варты любові, павагі, шчасця.

Марыя БРАТКА

Таямніцы амонімаў

У нашай мове ёсць нямала слоў, якія аднолькава пішуцца і вымаўляюцца, але абазначаюць розныя прадметы. Напрыклад, вучнёўская ручка і ручка дзвярэй. А яшчэ — памяншальная назва слова «рука». Называюцца такія словы амонімамі.

З некаторымі чытачы могуць пазнаёміцца, прачытаўшы кнігу Міколы Чарняўскага «Загадкавыя словы беларускай мовы», якая на пачатку года пабачыла свет у выдавецтве «Народная асвета» ў серыі «Бібліятэка Асветы». Аднак спяшацца з адказамі не варта: зрабіць гэта будзе не так проста, як здаецца на першы погляд. На шляху да адкрыцця загадкавых слоў неабходна адгадаць яшчэ загадкі, у якіх яны зашыфраваны. Дарэчы, словы-адгадкі на іх

пераважна завяршаюць кожны верш канцавой рыфмай. А гэтае спалучэнне зарыфмаваных слоў — дадатковая падказка.

Возьмем, напрыклад, літару Т. Яна змяшчае тры невялікія маналогі прадметаў, пра якія ад іх імя распавядае паэт. А пачынаецца верш так: «У абед за стол прысесці — // Змалку звычка ўжо твая. // Каб наліць у што ды з'есці, // Ты шукаеш: // Дзе там я?» Далей аўтар яшчэ больш дапаўняе «партрэт» прадмета: «Сваякі — // Відэлец з лыжкай — // Для мяне, як брат з сястрой». За працытаванымі радкамі — першая адгадка. А яшчэ слова гэтае не чужое і ў аркестрах, без чаго яны «глушэй гучаць». І апошняе прызнанне літары Т: «Як і час, // Я ўжо не тая, // Дзіў ў жыцці прынесла шмат: // Я ў міжзор'і ўжо лятаю, // Я — касмічны апарат!». І нарэшце — выніковая адзіная адгадка на ўсе тры загадкі: «Зорны час — другая мерка. // Хто ж

для вас я? // Я...» Падбірайце рыфму да слова «мерка» — і ў выніку замест канчатковых трох кропчак упішацца «талерка». Яна насамрэч — і сталовая, і аркестровая, і касмічная.

Гэтая загадка-амонім не самая складаная. Як, зрэшты, і на суседнюю літару С, дзе чытачы,

нават не гледзячы на малюнк, павінны лёгка распазнаць гасця з далёкай Індыі і шахматную фігуру, якія абазначаны словам «слон». Тое ж можна сказаць і пра літару У, пад якой хаваецца слова «ўзор»: гэта і вышыты ці адбіты малюнак на абрусе, і той, які пакідае ўзімку на акне мароз. А яшчэ — «прыклад, варты пераймання». Гэта загадкі, якія адгадваюцца адным словам. А ёсць — і шматслоўныя — на А, В, Г, І, Л, Р, — калі аўтар пад адну літару заганае некалькі амонімаў. Асабліва пашанцавала Б і К, на кожную з якіх выпадае аж па пяць адгадак. Самыя аманімічныя аказаліся!

Бадай, усе прадметы і іх назвы павінны быць вядомымі дзецям малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту, якім адрасавана кніга «Загадкавыя словы беларускай мовы». А калі адразу не змогуць уявіць той ці іншы прадмет, то для гэтага ёсць добрая падказка

ў выглядзе малюнкаў мастака-графіка Валентіна Макаранкі, які цудоўна праілюстраваў кожную загадку. Прытым малюнкі ніколі не выглядаюць статычна; персанажы, выведзеныя аўтарам кнігі ў загадках, як бы ажываюць у фарбах: гуляюць, веселяцца, сумуюць, сваю волюць... У мастака нават звычайныя граматычныя коскі — з дзіцячымі тварыкамі.

Кніга «Загадкавыя словы беларускай мовы», па словах аўтара, не пісалася ў адзін прысест. Яе творы — ад літары да літары — ствараліся гадамі, прайшлі выпрабаванне ў перыядычных дзіцячых выданнях і нарэшце сталі асобнай кнігай. Пазнаёміўшыся з ёй, юныя чытачы відавочна лепш пазнаюць родную беларускую мову, даведваюцца пра яе аманімічныя таямніцы. А гэта якраз тая задача, якую і ставіў перад сабой Мікола Чарняўскі.

Анатоль ЗЭКАЎ

Ігар ПРАКАПОВІЧ

Таемны сэнс у словах ёсць —
Ці боль, ці радасць, ці прызнанне.
«Бывай!» — і сядзе прэч каханне,
«Сыходзь!» — і ты ўжо толькі госць.

Над светам сонейка ўстае
І не гаворыць пра світанне,
І пра пяшчотнае каханне
Нам салавей без слоў пяе...

Адпалала асенняе вогнішча,
Медзь лістоты на поле лягла.
Нібы стод старадаўняга божышча,
Поўня ў мокрых палях паплыла.

Жоўтай фарбай прастора напоўнена,
Зіхаціцца, іскрыцца яна.
А ў ёй адзінока і стомлена
Заблукала душа давідна...

У дзікім садзе туманы
Па травах пасвяцца пужліва.
Жыццё пранеслася імкліва —
І дзе быў хутар — толькі сны.

У садзе — добры ўраджай,
У студні — чыстая вадзіца.
Але няма каму напіцца,
Няма каму вярнуцца ў рай.

Паблудзяць садам туманы
І да ракі сцякуць па логу,
А на ўтравелую дарогу
Спакойна выйдуць кабаны.

Зямля пакружыцца далей,
Перагарнецца дзень імклівы.
Саспеюць яблыкі і слівы,
І стане новы дзень пусцей.

Сонца залатое

Ну што ж... Вось дзень яшчэ адзін
Паплыў у край, які завецца Мроя.
Паміж людзей, будынкаў і карцін
Запомню толькі сонца залатое.

У гэты дзень не чуў я цёплых слоў,
Не меў сустрэч прыемных і вясёлых.
Я проста жыў і проста так ішоў
Асеннім садам між галінак голых.

І толькі промняў сонечных цяпло
У гэтым дні мяне не пакідала,
І аж пакуль у цемру не сышло,
Душу маю пяшчотай сагравала.

Таму запомню сонца залатое...

Словы малітвы

Ля бажніцы, ля святынь,
Молячы, прашу:
«Божа мілы, не пакінь
Ты маю душу.
Адпусці мае грахі
У далёкі край
І шчаслівыя шляхі
З сабой побач дай.

Я імкнуцца буду жыць
Так, як хочаш ты:
Як агонь святы гарыць,
Як цвітуць сады.
Я напоўніцца хачу
Ўвесь тваім святлом
І цягрэчу не ўпусціць
У сардэчны дом».
Вось таму каля святынь
У Цябе прашу:
«Божа мілы, не пакінь
Ты маю душу...»

Ля возера восень
Загойвае раны,
Сумуе, глядзіць на ваду.
А ў возеры месяц
Прыгожы, каханы,
Купае там зорку адну...

Мне здаецца, яшчэ не было
Гэткай восені, з золата шыйтай,
Павуціннем на ўзлесках спавітай,
Да краёў туманамі налітай
І салодкай, нібыта віно.

Толькі ўчора заўважыў яе
І забыўся на свет наш імклівы.
Я застыў, знерухомеў, шчаслівы,
Калі дзіўных пачуццяў прылівы
Перапоўнілі раптам мяне.

...Добра ў парку на лаўцы сядзець
І на ліст, што злятае, глядзець...

Восень ізноў закружыла
Танец жаўтлявы лістоты,
Сэрцу ізноў падарыла
Дні ап'яналай самоты.

Свет назіраеш вакольны,
Дзівішся з'яве звычайнай.
Ты на хвіліну стаў вольны,
Вырваўся з плыні адчайнай.

Проста застыў, супыніўся,
Танец лістоў назіраеш.
Яшчэ дажджоў не напіўся,
Але ўжо моцна жадаеш.

Сэрца агорнецца жалем —
Восень жыццё прыпыняе.
...І, каб нацешыцца балем,
Келіх туман налівае...

Ноч — пачвара.
Час — як вечнасць.
Свет — без краю і без дна.
Недзе ў хатах
Чалавечнасць
Спіць на ложках
Давідна.

А ў вокнах
Адзінота —
Пільны страж і вартаўнік.
І ў цемрадзі
Самота
У адчай душыць крык.

Ні прытулку,
Ні спагады
І ні каліва цяпла.
Толькі ў нервах —
Кананады
І ў душы сцяной
Скала.

Але верыцца,
Што ранак
Разаб'е цягрэчы гнёт.
І надзея
Спадзявана
Дасць душы ізноў узлёт.

Знікне ноч.
І знікне вечнасць.
Сэрца выспеліць цяпло.
І прачнецца чалавечнасць.
І пачвар — як не было.

Дмітрый РУБІН

Да рысы

схавацца пад коўдру
адмовіцца ад вялікіх літар
эканоміць словы
быццам свет вакол гэта твітар
эканоміць знакі
бо яны збольшага сімвалы
незарэгістраваныя
адмовіцца ад вялікіх літар
яны ненармальныя
схавацца пад коўдру
з фламастарамі і размалёўкай
у размалёўцы ўсё бела і чыста
і совы і вавёркі і старонкі
няхай пад коўдрай і цёмна ды цёпла
буду маляваць навобмацак верай у пальцы
калі не бачыш што робіш
то можа прасцей не баяцца
схавацца
пад коўдру
адмовіцца ад
працягу

Дом насупраць гарыць
Дом насупраць гары
Дом насупраць, гары!
Гары! Дом насупраць гары
Дом гарыць будзе цяплеі
Будзе цяплеі цяпер
Будзе цяплеі цярпець
Дом будзе гарэць і грэць
Дом будзе ўсё болей дым
Дом быў адпачатку пустым
Дом быў адпачатку не дом
Быў супраць гары агнём

Гары цяпер дом гары
Спалі тое што ўнутры
Ляці цяпер дом як дым
Пакінь і мяне пустым
Я попел твой сабяру
Знайду насупраць гару
Каб слухаць насупраць гары
Як рэха крычыць гары

Калі я выскачу ў акно
Падумецца вецер
Падуме мяне на рукі
І верне
Калі толькі акно не зачыняць
Калі толькі дом не сядзе

Ранкам прачнуцца
Без аб'яўлення вайны
І зноўку заснуць
Без дасягнення міру
Спаць і не ведаць
Я ўжо заснуў
Ці яшчэ не прачнуўся

Яна зноў і зноў
Іваліцла аловак
А верш так і не нараджаўся
Мабыць
Справа ў алоўку
Ён зноў і зноў
Запаўняў старонку за старонкай
А верш так і не нараджаўся
Мабыць
Справа ў старонках
Яны і не ведалі
Колькі вершаў народзіцца пасля
У алоўка са старонкамі
Без іх удзелу

Калі прарасце кожная костка
Я буду жыць у эдэмскім садзе
Выламаю сабе рабро
І буду чакаць цябе
А атрымаюцца зноў
Толькі словы

Напісаць верш
Назваць яго
Вены маіх сноў
І чакаць
Пакуль мне раскажуць

Чаму і навошта
Напісаць верш
Назваць яго
Артэрыі маіх мрой
І чакаць
Пакуль мне раскажуць
Чаму і навошта
І чакаць
Пакуль з верша ў верш
Павяжыць кроў
Праз сэрца між імі
Вершамі
Радкамі
Словамі

Ты рэжаш позіркам сцены
На адлегласці ў некалькі метраў
Я схаваюся за сцяною
Спадзяюся што ты ўбачыш
Ты рэжаш позіркам сцены
Уяўляеш што бачыш і рэжаш
Уяві мяне за сцяною
Спадзяюся што я паспею
Каб патрапіць пад гэты позірк
Каб застацца хоць напалову

А яны па-ранейшаму кідаюць хлеб качкам
Перліны свінням
Сябе пад ногі сабе
Другіх пад ногі другім
І ўсё па-ранейшаму
Пірастасяе

Фота Кастуся Дробава.

Васіль ГІГЕВІЧ

— Ты, дзед!.. — упершыню пачуеш. Павернешся — да каго гэта?

Стаіць каля ног малеча. У вочы глядзіць. Мабыць, гэтак глядзеў на Каралю малы, калі сказаў, што той — голенькі. Прыдворныя казалі Каралю, што на ім прыгожае адзенне — а тут раптам малы... Крыўдлівае знікае.

Малы не вінен. Свет так пабудаваны, што малеча, які з усмешкаю глядзіць у вочы, і ты, дарослы чалавек, — роўныя. І тысячы тысяч, якія снуюць вакол, — кожны носіць у сабе крыўдлівае, радасць, помслівасць.

Штосьці здзіўляе, хоць спачатку не зразумееш: што?

З гэтага імгнення думаеш пра сябе інакш. Занурваешся ў сябе.

І год мінае. І другі. Ты ўсё той жа, нічога не змянілася, толькі ўсё зрушылася — як цягнік, што на станцыі скрануўся і пагрукае на стыках рэйкавых: тук-тук, тук-тук... І глядзіш,

як з акна вагона паплылі назад будыніны, людзі аддаляюцца, той малы, які дзедам назваў, угору вымахаў, і час пачаў скрадваць салодкія імгненні.

Куды, навошта панёс час?

Надакучвае ўсё мітрэнгістае, крыкліва-балаболістае.

У вёску, у лес, да рэчкі. Адзінота супакойвае.

Ідзеш па лясной дарозе і не пазнаеш мясцін: высечкі, зарослыя бярозамі дзялячкі. Усюды трава, крапіва, нейкі хмыз — рвуцца ўгору моўчкі і без папытання. Між сасонніку, уздоўж гліністай лініі, выторкваюцца сыраежкі, жоўтыя мухаморы, рэдкія баравічкі. Кажуць, што грыбы, спавітыя грыбніцаю, як і лес зялёны, — жывое, што сябе лечыць і дглядае.

Але ўсё гэта — развагі, усё халоднае, разумовае і душу не кранае...

Вяртаешся дахаты сцішаны. Па дарозе перасякаеш рачулку — утравелую, зарослую аерам. З бетоннага моста спрабуеш угледзець рыбіну — марная надзея.

Вада ўвесь час расчэсвае зялёныя доўгія космы — цягнуцца на мелкаводдзі па жаўцяку.

Некалі тут сплаўлялі лес. Недалёка была плаціна, спускалі ваду, яна несла бяровыя, і соладка-страшна хацелася бегаць па іх, вёрткіх і топкіх... Страшна было, што бацька ўгледзіць, і тады лупцоўкі не мінаваць... Там жа, з берага,

Малітва

Аповед

выторкваліся ў ваду дубовыя чорныя памакі — іх з бацькам пілавалі ў вадзе. Піла шумна шорхала, дрэва, як вяпрук-кормнік, глуха і незадаволена адзывалася.

Парэзаўшы чарговы памак, бацька кажа: «На дзядзінец у калодзеж пойдзе, а можа — на шула ў агароджы».

Тыя памакі, паколатыя бацькам, і цяпер слупянеюць на падворку: моцныя, цвіка не ўвагнаць, гнецца...

У вёсцы — як у старога чалавека ў роце: між здаровых ашалаваных хат, прыхаваных жалезнымі ці бетоннымі платамі, чарнеюць паламаныя жэрды, там жа — урослыя ў зямлю пустыя хаты з цымяна-біскучымі, як чалавечыя вочы ў старасці, вокнамі, за якімі нікога няма...

У двары — як і ў лесе: крапіва, дзядоўнік рвуцца ўгору, калючкі. Усё расце, прабіваецца з зямлі. Трэба касіць — рэзаць жалезам па жывому, злосна, быццам спыніш гэтае жывое, што прабіваецца без дазволу.

Сядзеш на лаўцы перад палісаднікам. На вуліцы пуста: дзеці — каля тэлевізара, нават аўталаўка не піпікае. Нізка над галавою дымяцца воблакі, пад імі — важкія грувасткія вароны, парамі, страхуюць адна адну. Лапаткія галубы. Жменька чысцяцца ў пыску вераб'і. Скачуць адзін перад адным, як людзі на кірмашы, калі сварацца. Высыпалі на вуліцу куры. Паміж імі блэндае сабака — гультаяваты, лянівы. Пачакай, прыбягуць яшчэ двое з канца вуліцы — будзе табе!

Пад вечар пойдзеш на могілкі. Там ціха, нібы пад вадою. Гэткаю ж цішынёю поўніцца душа. Цішынёю і адзінотаю. Хочацца застыць, стаіцца і ўбіраць усё цякучае, што расце з зямлі, што клубіцца над галавою.

І першая трэшчына праломіцца ў разумна-кніжных развагах пра сэнс і бяс-сэнсіцу — адкрыецца бездань, куды логікаю, розумам нельга прабрацца.

Спынішся перад плітою з жывымі тварамі — глядзяць у вочы каторы год. Не, не, прэч думкі пра зямлю, з якой прыйшоў і ў якую пойдзеш... Яна — халодная і мёртвая.

І гэта, разумовае, лагічнае, сусьцешыць. Але не надоўга...

Будзеш ісці дахаты, і раптам у душы штосьці абломіцца, нечага стане балюча і шкада — і не сябе, не... Адчуеш траву, закінутыя, нікому не патрэбныя хаты, дымныя воблакі, птушак, курганкі зямлі...

І здзівішся. Аж закрычаць захочацца.

Наперадзе ноч. За шклом хаты, як у глыбокім бяздонным калодзежы, угледзіш зоры. Падумаеш пра ваду ў рачуліцы. Недзе і цяпер, як і ўдзень, ціха расчэсваюцца доўгія космы травы. Успомніцца бяровыя, па якіх хацелася бегаць, чорныя памакі, шорханне пілы ў вадзе, пачуеш глухавата-сцішанае: «Вось, шула будзе, ці — дзядзінец на калодзеж...»

І тады ўжо, як на волю выпушчаны, зможаеш тварам на падушку легчы...

Ірына САЛАТА

Аблокі

Шматфарбныя таямніцы! З самага дзяцінства акружаюць яны мяне. Вёска, дзе нарадзілася, вырасла і куды прыязджаю кожнае лета на адпачынак, месціцца сярод лесу — гожага, непаўторнага, а галоўнае, кожны дзень новага.

Недалёка ад вёскі бжыць хуткаплынная Шчара, якая шыкоўна аздабляе наваколле. Бясконная плынь вады была, ёсць і будзе чараўніцай, на якую гадзінамі можна глядзець і так і не наталіць таямнічую смагу пазнання.

Апошнім часам мне ўсё больш і больш хочацца знайсці тыя адзіныя словы, якія б перадалі вабнасць і чараўнасць мілага куточка, бо нідзе не бывае так добра, як у роднай мясціне, што пяшчотна завецца малою радзімаю.

Я пачала больш уважліва прыглядацца да дрэў, хмызнякоў, красак на лузе і ў гародчыку, да аблокаў у блакітна-сінім небе.

А яны, аблокі, надта ўжо дзіўныя і незвычайныя! Раней такіх не сустракала, а можа, проста не звяртала ўвагі на іх дзівоснасць. Бела-ружовыя, прыгожымі завітушкамі хораша размалявалі неба. Здаецца, што гэта марскія хвалі пеняцца, закручваюцца ў высозныя віхуры, разліваюцца па неабсяжнай прасторы, быццам неўтаймаваная стыхія разбушвалася ў сінім акіяне. А зусім побач іншая карціна: пануе лагоднасць і далікатнасць.

У паднябессі расцілаецца танюсенькая карункавая павуцінка, нібы вытканая майстрам-умельцам. Гэтыя ўзоры вабяць вытанчанасцю і прыгажосцю. А крыху далей, каля ляснога гарызонта, — пясчэсткі

дзіўных кветак, што лунаюць-кружляюць у сіняй плыні.

І такое хараство пануе ў небе! А калі яшчэ нябесныя дзівосы аздабляе зялёны-зялёны лес, то міжволі думаеш, што без магіі тут дакладна не абыхлося!

**Камень-валун, або
Куды знікла повязь стагоддзяў?**

Прыгожыя і такія знаёмыя краявіды праносяцца міма. Еду на выхадныя ў вёску — родны і мілы куточак. Дарога добрая. Асфальт паклалі зусім нядаўна, утрамбавалі, трохі пашырылі гравейку. Падумалася, што нарэшце і да гэтай часткі дарогі дайшоў час.

Хутка вёска. Але штосьці не так.

Каменя няма на яго звыклым месцы! Заўсёды вось тут, каля дарогі, стаяў! А цяпер няма!

Умомант знікла задавальненне ад прыемнай паездкі, з'явіліся абурэнне і дакор. — Перашкаджаў... Бедны, перашкаджаў ім: падчапілі вялізныя каўшамі, зрушылі з месца і некуды звезлі. Вельмі шкада... А ён так тут быў да месца — сведка далёкай мінуўшчыны, абаронца родных мясцін.

Магутны камень-валун стаяў каля дарогі, пэўна, не адно стагоддзе. Сустракаў і праводзіў вандроўнікаў, купцоў, якія па гэтым шляху везлі на кірмаш свае тавары. Патыхаў нянавісцю да чужынцаў, што варожа тапталі нашу зямлю.

Вялізны камень-асілак, з аднаго боку выпуклы, з другога — амаль плоскі, кідаў ласкавыя позіркы на добрых людзей. Вялікая сіла і моц веялі ад яго, жывілі людзей упэўненасцю, наталілі добрымі памкненнямі, зараджалі энергіяй жыцця на доўгія дні і месяцы...

А мне заўсёды здавалася, што хоча гэты камень падзяліцца сваёю таямніцаю, якую хаваў у сабе многія гады. Проста чакаў зручнага моманту, каб раскрыць свой сакрэт. Але, на жаль, не паспеў.

Неба пеніцца дзіўнымі хвалямі

Замалёўкі

**Непаўторнае
жывое хараство**

Масты... Колькі іх! Напэўна, ніхто не лічыў. Людзі з даўніх часоў імкнуліся будаваць свае дамы каля рэк і азёр. Вада — не толькі аснова жыцця, але яшчэ і незвычайная прыгажосць.

Нёман абмывае крутыя берагі, на якіх стаіць Гродна, а тры аўтамабільныя масты дазваляюць гораду жыць у адзіным рытме, адчуваць сябе адным цэлым. А якія краявіды бачацца з іх!

З захапленнем глядзіш на Румлёўскі парк, калі праяжджаеш у аўтобусе ці тралейбусе. Краса, прыемная для вока, краіна вельмі моцна. Дрэвы — як на далоні. Яны збягаюць да ракі. А бераг утварае вялізны вышываны шалік, які мяняецца ад пары года. Ступені-ярусы дазваляюць жыць у добрым суседстве векавым соснам, бярозам і асінам, грабам і клёнам, таполям і акацыям... Расліны, дрэвы, хмызнякі патанаюць у фарбах. А вербалозы, нібы букеты, урачыста пазіраюць у люстэрка ракі, якая імкліва знікае за крутым паваротам.

А там шчыруе Цэнтральны мост — жывая артэрыя, дзе днём і ўначы няспынна снуюць машыны.

З вышыні моста, калі ўжо добра сцямнела, вельмі цікава назіраць за наваколлем. Запаленыя літары кідаюць сваё святло ў ваду, і здаецца, што зоркі патанулі і адбіваюць водбліскі з дна ракі, а плынь іх палоніць, не дае выбрацца на паверхню.

Ледзь бачныя абрысы Каложскай царквы, Старога і Новага замкаў вабяць загадкавацю. Другі бераг упрыгожвае невялікая лугавінка. Цеплаход «Вольга Соламава», бы лебедзь вялізны і горды, болей на рачным прычале, а гонкія таполі вітаюць яго галінамі. Густыя прыцемкі ўсё варожаць, дзіўна варожаць над нёманскай прасторай, чаруюць таямнічасцю. Дух захоплівае!

Як у казцы, паўстае перад намі Новы мост. Неўтаймоўная рака цячэ ўсё далей і далей, абмывае маляўнічыя берагі. Маладыя хвойкі, купкі асін глядзяцца ў ваду і бягуць па крутым беразе ўверх — даюць пачатак вялікаму і непаўторнаму лясному масіву ўрочышча «Пышкі». А каля самай вады расце густы вербнік — улюбёнае месца рыбакоў. Яны разам са сваімі вудамі абжываюць прыбярэжнае асяроддзе.

Па другі бок вада сутыкаецца з астраўком, які нагадвае вялікае сэрца. Хвалі набягаюць на яго, разбіваюцца, і, здаецца, сэрца дыхае: калоціцца, б'ецца ў сваім, толькі яму вядомым, рытме, тахае няспынна ў такт нёманскай плыні, якая стварыла такое непаўторнае, жывое хараство.

Цвіце багун

Май. Усё больш і больш адольвае пытанне: «Ці будуць у гэтым годзе ягады?» Замаразкаў на цвіценне, здаецца, не было, але так хочацца задаволіць сваю цікаўнасць.

Выпраўляюся ў лес, дзе заўсёды збіраем чарніцы. Са сцёжкі спускаюся ў нізіну. І тут вачам адкрываецца чараўная карціна-пейзаж, якая імгненна палоніць хараствам. Сярод дрэў: елак, дубкоў, бяроз, стромкіх вялікіх соснаў — расце высокі ягаднік, а над ім, нібы пераважаюцца з нагі на нагу, — мноства белых пухавічкоў з ледзь улоўным туманным адценнем. Яны, здаецца, запаланілі ўсю зялёную прастору сваімі сметанковымі балонікамі. Багатыя суквецці трымаюцца на сцяблінах, зусім не прамых, а нейкіх пакручастых, усыпанных танюсенькімі, прадаўгаватымі, нават трошкі грубаватымі, лісточкамі. І ўся гэтая кантрастнасць яшчэ больш надае пяшчоты і замілавання лясной карціне, дзе цвіце багун. Яна — музыка цудоўнага хараства. Шыкоўная, велічная!

Адзін характар адной эпохі

У нашай краіне было і ёсць шмат мастакоў, спадчына якіх — існае і зніклае — вартая ўвагі не толькі сучаснага гледача, але і чытача. Сярод іх — Сяргей Селіханаў, асобе і творчасці якога прысвяцілі альбом «Няскораны чалавек». Кніга, створаная на беларускай, рускай і англійскай мовах, рыхтавалася некалькі гадоў і пабачыла свет сёлага ў выдавецтве «Беларусь» тыражом 700 экзэмпляраў. Ідэя належыць унуку мастака, таксама скульптару, Канстанціну Селіханаву, які выступіў як укладальнік.

Выданне аб'ядноўвае творы мастака розных перыядаў і жанраў, што знаходзяцца ў калекцыях Нацыянальнага мастацкага музея, Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Магілёўскага абласнога мастацкага музея імя П. У. Масленікава, Бялыніцкага раённага мастацкага музея імя В. К. Бялыніцкага-Бірулі, фондах калекцыі Беларускага саюза мастакоў і сям'і майстра. Па словах Канстанціна Селіханава, каля 80 % работ, прадстаўленых у кнізе, былі забыты або зніклі. Чытачу прапанаваць ўбачыць каля сотні найлепшых твораў майстра, у тым ліку жывапісныя і графічныя палотны розных гадоў.

Як адзначыла ва ўступным слове мастацтвазнаўца і арт-крытык Наталля Шаранговіч, Сяргей Селіханаў — адзін з найбольш яркіх айчынных скульптураў савецкага часу. Яго работы нароўні з творамі Заіра Азгура, Андрэя Бембеля і Аляксея Глебава характарызуюць цэлую мастацкую эпоху краіны — XX стагоддзе. Цэнтральнае месца ў творчасці Сяргея Селіханава займаюць падзеі і героі Вялікай Айчыннай вайны, праз якія скульптар прайшоў сам. У шэрагу знакавых твораў — манумент «Няскораны чалавек» у мемарыяльным комплексе «Хатынь» (1969), гарэльеф «Савецкая Армія ў гады Вялікай Айчыннай вайны» на манументе Перамогі ў сталіцы (1954), помнік Герою Савецкага Саюза Канстанціну Засланаву ў Оршы (1955), помнік Герою Савецкага Саюза, піянеру Марату Казею ў Мінску (1958). Аўтар дабіваўся цэльнасці ўражання, імкнуўся аб'яднаць у работах асабістае і агульнае, канкрэтнае і зборнае, індывідуальнае і сімвалічнае, прытым уважліва псіхалогію героя з народу ў час вайны. У выніку з'явіліся вобразы, якія можна назваць тыповымі. Адметна, што ў кнізе даецца нямала звестак пра прыняцце і крытыку вышэйназваных твораў сучаснікамі скульптара.

Менавіта мужчынскі вобраз стаў асноўным у творчасці Сяргея Селіханава. Гэта падкрэсліваюць і такія

знакавыя работы, як партрэт Янкі Купалы (1959), бюст Яна Фабрыцыуса (1959), выява Карла Маркса (1971)... Шмат творца не паспеў, некаторыя эцюды засталіся станковымі работамі або мадэлямі нерэалізаваных манументаў. У гэтым шэрагу — праект помніка Якубу Коласу (1971). Як адзначае Наталля Шаранговіч, аўтар захаваў у невялікім творы рэальны, пазнавальны вобраз народнага паэта: невысокі рост, пэўную каржакаватасць фігуры, вялікія рукі, сціснутыя ў кулакі, буйныя рысы твару. Раскаванасць і абагульненасць вобраза надае яму манументальнае гучанне.

Асобны раздзел выдання прысвечаны творчай камандзіроўцы мастака ў Кітай у складзе савецкай дэлегацыі. Вынікам паездкі, якая адбылася ў 1956 годзе, стаў так званы кітайскі цыкл Сяргея Селіханава — 36 партрэтаў прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі і простых жыхароў Кітая. Але галоўным дасягненнем стаў скульптурны партрэт Цы Байшы, вялікага кітайскага мудраца, паэта, філосафа і каліграфі, лаўрэата Сусветнай прэміі міру ў 1956 годзе, сябра Маа Цзэдуна. Беларускі мастак стварыў бюст за тры дні, прычым кожны сеанс цягнуўся 40 хвілін, каб не стамляць старога, якому на той момант было больш за 90 гадоў. Цы Байшы час ад часу засынаў, і скульптар пасля прызнаўся, што аднойчы падышоў і прыўзняў яму павекі, каб удакладніць разрэз вачэй. Бюст спадабаўся кітайскаму мудрацу — яшчэ на сырой гліне ён напісаў сваё імя, такім чынам засведчыўшы прыняцце партрэта. Сяргей Селіханаў абяцаў даслаць у Кітай бронзавую адліўку ў падарунак, але не паспеў: праз некалькі месяцаў Цы Байшы памёр. Так, гэты твор стаў адзіным прыжыццёвым скульптурным партрэтам знакамітага кітайца.

Сяргей Селіханаў прайшоў яркі творчы шлях (хоць не дажыў да 60), але да гэтага часу яго спадчына глыбока не прааналізавана. У ліку змешчаных у альбоме работ, амаль невядомых нават аматарам айчыннага мастацтва, — выявы пісьменніка Міхаіла Салтыкова-Шчадрына, артыста Генадзя Цітовіча, мастака Аляксандра Мазалёва і іншыя. Чытач таксама мае магчымасць убачыць унікальныя фотаздымкі: на адным С. Селіханаў працуе над праектам Кастуса Каліноўскага (твор страчаны); на другім атрымлівае Ленінскую прэмію; на трэцім стаіць каля праекта М. Фрунзэ для Мінска; на яшчэ адным —

разам з А. Бембелем, З. Азгурам, А. Глебавым каля мадэлі помніка І. Сталіну.

«Калі атрымліваецца стварыць такую кнігу, як пра Сяргея Селіханава, мы адчуваем вялікую радасць, што ўдалося дакрануцца да выдатнага матэрыялу, папрацаваць з аўтарамі, якія ўжо сёння становяцца легендамі, — адзначаў падчас прэзентацыі дырэктар выдавецтва «Беларусь» Сяргей Пешын. — Гэта каласальны вопыт. Для дызайнера — своеасаблівы выклік, бо неабходна паказаць на плоскасці паперы аб'ёмную працу, пастарацца перадаць адпаведныя адчужэнні. З кожным годам наша культурная спадчына размываецца, і вельмі важна паспець зафіксаваць творы мастацтва, сабраць іх максімальна поўна і дакладна, распавесці аб іх аўтарах у выданнях, якія, калі пашчасціць, у бібліятэках будуць жыць стагоддзямі».

Дапаўняюць альбом пра народнага мастака не толькі аналітычныя артыкулы беларускіх мастацтвазнаўцаў, але і ўспаміны калег і блізкіх сяброў, якія адыгралі вялікую ролю ў яго жыцці. На старонках выдання змешчаны фрагменты гутарак Канстанціна Селіханава з народнымі мастакамі Беларусі Іванам Місько і Леанідам Шчамялёвым ды іншымі мемуары. Усе гэтыя запісы без перабольшвання адкрываюць для шырокага чытача постаць скульптара Сяргея Селіханава — чалавека мужнага, сур'ёзнага, непадатлівага, у свой час многімі не зразуметага.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Дзевяноста гадоў гісторыі

Напрыканцы красавіка споўніцца 90 гадоў раённай газеце «Пухавіцкія навіны». З біяграфіяй выдання звязаны многія пісьменніцкія лёсы. Хтосьці друкаваўся ў той час, як жыў, працаваў, вучыўся ў Мар'інай Горцы, Пухавіцкім раёне. А хтосьці і сам працаваў у штаце раёнкі альбо ў мясцовай друкарні. Іншыя проста часта завітвалі ў рэдакцыю з Мінска.

У пухавіцкай раённай газеце працавалі паэт, публіцыст, перакладчык Антон Бялевіч (яшчэ ў даваенны час — тады выданне называлася «За калгасы»), паэт Мечыслаў Шаховіч, літаратурны крытык, дзіцячы пісьменнік Браніслаў

Зубкоўскі, публіцыст Анатоль Ярохін... У друкарні — паэт Алесь Пісарык. Падчас свайго студэнцтва ў Мар'інагорскім сельскагаспадарчым тэхнікуме друкаваўся ў газеце «Сцяг працы» будучы лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь пісьменнік Уладзімір Глушакоў. На творчай практыцы ў раёнцы быў малады паэт студэнт факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Алесь Цях.

Даволі часта пісьменнікі прыязджалі, наведвалі пасяджэнні літаратурнага аб'яднання пры рэдакцыі. Адзін час гэтыя пасяджэнні вёў Алесь Пісарык. А вось нядаўна да мяне ў рэдакцыю «Звязды» завітаў ветэран айчыннай фотажурналістыкі Мікалай Шарай. Яму ўжо болей за 85 гадоў. Мікалай Аляксеевіч, які з 1962 да 1966 года працаваў фотакарэспандэнтам пухавіцкай раёнкі, паказаў

Пасяджэнне літаб'яднання пры газеце «Сцяг працы», 1965 (?).

некаторыя здымкі. Адзін з іх — пра сустрэчу з пісьменнікамі. Твары пазнавальныя. Тыя, хто цікавіцца гісторыяй беларускай літаратуры, адразу зразумеюць, што ў Мар'іну Горку прыехалі паэт-сатырык Захар Бірала (ён сам жыў на Пухавіччыне, працаваў у Мар'інагорскім сельскагаспадарчым тэхнікуме і некаторы час — у школе рабочай моладзі), празаік і публіцыст Макар Паслядовіч, паэт Антон Бялевіч. Зразумела, што гутарка ішла пра творчыя памкненні

пухавіччан, а мо знайшлося месца і ўспамінам. У Антона Бялевіча яны былі звязаны з Пухавіччынай канца 1930-х гадоў. Макар Паслядовіч родам з Пухавіцкага раёна, свае сюжэты не проста шукаў у гэтых мясцінах, а сам шмат пражыў, выпрабаваў на сабе ў гэтым краі.

Згадваючы журналістаў газеты «Сцяг працы» і яе пазаштатных аўтараў з 1960-х гадоў, Мікалай Шарай перадаў мне і два здымкі Захара Біралы,

якія ён таксама зрабіў у рэдакцыі.

Узіраючыся ў паўвекавую далечынь, разумееш, колькі жыццяў, творчых лёсаў судакранулася з раённай газетай. Цяпер многія прозвішчы мала што гавораць сучаснаму чытачу. Але згадаем іх як імёны шчырых рупліўцаў на журналісцкай, літаратурнай ніве. Вядома, кожны з іх імкнуўся мастацкім словам зрабіць час лепшым і цікавейшым.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ
Фота Мікалая Шарая

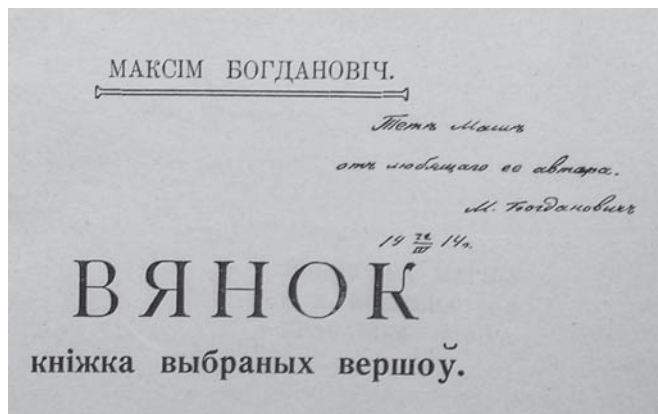

Захар Бірала.

Працяг будзе: да юбілею Літаратурнага музея Максіма Багдановіча

Не з калекцыі, не з унікальнага экспаната, а з праслухаванай працы неабыхавых да Максіма Багдановіча асоб, з ідэі аб неабходнасці захаваць памяць пра славу тага класіка, мемарыялізаваць яго спадчыну пачынаўся Літаратурны музей Максіма Багдановіча. Ініцыятарамі стварэння музея сталі бібліяграф Ніна Ватацы і пісьменнік, даследчык творчасці паэта Алесь Бачыла.

Літаратар быў апошнім, хто кантактаваў са спадчыніцай сям'і Багдановічаў Аўгустай Багдановіч, каму яна перадала матэрыялы з сямейнага архіва, быў знаёмы з іншымі нашчадкамі паэта. А ў жніўні 1971 года звярнуўся ў ЦК КПБ з прапановай аб стварэнні музея Максіма Багдановіча. Копіі многіх дакументаў перадала ў БДАМЛМ Ніна Ватацы за 10 гадоў да таго, як быў адкрыты музей. Яна не сумнявалася ў неабходнасці стварэння ўстановы і сваім аптымізмам пераконвала ў гэтым іншых.

Дарчы надпіс Максіма Багдановіча пад вокладкай яго зборніка.

Ідэя адкрыцця музея час ад часу абмяркоўвалася вышэйшым кіраўніцтвам Саюза пісьменнікаў, які ўзначальваў Максім Танк, і была агучана Пятру Машэраву. Нарэшце прынялі станоўчае рашэнне, і 1 красавіка 1981 года музей пачаў сваю дзейнасць як установа культуры. Але спачатку нават не меў уласнага памяшкання — першым яго прытулкам стаў Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы. Дырэктам установы прызначылі Міхася Пазнякова. Пачаўся актыўны працэс збору і апрацоўкі экспанатаў для музея: заключаліся дамовы з Яраслаўскім музеем па абмене каштоўнымі рэчамі, шматлікія пытанні вырашаліся на ўзроўні Міністэрства культуры, вяліся перамовы аб продажы хаты ў фальварку Ракуцёўшчына, дзе Максім Багдановіч адпачываў улетку 1911 года (цяпер — філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры «Фальварак Ракуцёўшчына»), ладзілася адкрыццё помніка паэту ў Ракуцёўшчыне...

Сёння музейныя фонды налічваюць амаль 21 тысячы адзінак захоўвання. Сабраныя экспанаты адлюстроўваюць не толькі жыццё і творчасць Максіма Багдановіча — сведчаць аб станаўленні і развіцці беларускай літаратуры і культуры канца XIX — пачатку XX стагоддзяў і ранейшых перыядаў, ілюструюць складаны і шматгранны працэс засваення класічнай літаратурнай спадчыны ў духоўным жыцці грамадства. На мастацка-дакументальнай выстаўцы «40/40», што адкрылася да юбілею музейнай установы, прадстаўлены знакавыя прадметы з яе фондаў за кожны год існавання. Ідэя праекта — адабраць найбольш знакавыя прадметы за 40 гадоў па прынцыпе: 1 прадмет за 1 год.

— Прысутнічае і сарак першы экспанат, які прадстаўляе 2021 год: пачаўся адлік новага года нараджэння, — распавяла падчас экскурсіі навуковы супрацоўнік Валянціна Кароткіна. — Гэта альбом Барыса Аракчэева з яго замалёўкамі з камандзіровак у Яраслаўль. На падставе іх ён потым маляваў карціны. Экспанат трапіў у музей толькі сёлета. Гэта як сімвалічны крок наперад, які сцвярджае: працяг будзе!

Першым экспанатам, што ўпрыгожыў выстаўку, з'яўляецца кніга Ніны Ватацы «Песні Максіма». Кожны з музейных прадметаў, акрамя таго, што сведчыць аб пэўным аспекце творчасці класіка, адначасова прадстаўляе тых асоб, якія дапамагалі ў стварэнні фондаў музея. Сярод самых каштоўных — выданні з аўтографамі Максіма. Так, пад вокладкай зборніка «Вянок» каліграфічным бісерным почыркам выведзена: «Тете Маше от любящего ее автора. М. Богданович». Побач пад шклом вітрыны — рэчы сям'і пісьменніка: выкшталцоная шкатулка цёткі Магдалены, гэблік — ім карыстаўся Адам Багдановіч, адзін з трох Слуцкіх паясоў, якія належаць фондам музея.

Некаторыя каштоўныя экспанаты — з тых, што трапілі ў музей у апошнія гады, — дэманструюцца ўпершыню.

Напрыклад, выданне Паўла Шэйна «Матэрыялы для вывучэння побыту і мовы рускага насельніцтва Паўночна-Заходняга краю» за 1893 год, дзе змешчаны некалькі дзясяткаў матэрыялаў, напісаных Адамам Багдановічам па распаведах бабулі Рузалі. Кнігу перадаў у фонды Антон Брыль.

Малюнак Уладзіміра Караткевіча пад вокладкай кнігі Міколы Грынчыка «Максім Багдановіч і народная паэзія» летася ужо выстаўляўся. На твары, павернутым да ўяўнага суразмоўцы на тры чвэрці, у адчайных вачах, здаецца, адбіўся ўвесь трагізм свету...

— Калі глядзім на малюнак, аздачваемся, хто на ім: Максім ці Адам. Хутчэй за ўсё, Караткевіч маляваў Максіма, — распавядае Валянціна Кароткіна. — Пад малюнкам ёсць і аўтограф Уладзіміра Караткевіча. Тут жа выданне «Сатырыкона» 1912 года з творам Максіма Багдановіча пра сароку...

Самы стары па ўзросце экспанат на выстаўцы — з тых, што ні разу не экспанаваліся, — старадрук 1736 года выдання, напісаны на старопольскай і лацінскай мовах. Максім Багдановіч ставіўся да падобных рэчаў з заміраннем сэрца...

З мілых для вока рэчаў утварыўся і жаночы куток — прадметы, звязаныя з гісторыямі і даследчыкаў, і родных, і сяброў. Мініяцюрны нататнік Зоські Верас з яе малюнкамі, запісамі, вершамі, побач — брошка Яніны Каханоўскай і аўтограф Веры Рыч, якая пераставіла па-англійску некаторых айчынных класікаў, матэрыял Дануты Бічэль з яе аўтографам. З неэкспанаваных каштоўнасцей — ліст стрычнага брата Максіма Багдановіча Пятра Гапановіча. У лісце да сям'і Пётр выказвае заклапочанасць адносна пошукаў Максіма... Як можна меркаваць са зместа, пасля заканчэння ліцця Максім пачуваўся настолькі душэўна адзінокам і беспрытульным, што не ведаў, куды падацца. Пётр перасцерагаў родных: сваяк хоча паехаць у Ніжні Ноўгарад. І раіў зрабіць усё магчымае, каб гэты план не рэалізаваўся. Пятру здавалася: Максім мае ў дачыненні да сястры Нюты рамантычныя пачуцці... Цяпер мы можам толькі здагадацца, што рабілася тады ў душы юнака. Як вядома, выправіўся ён у свой апошні шлях на радзіму, у край, якім жыў і які быў прытулкам яго найсвятлейшых мар...

Адкрыццё выстаўкі наведалі былыя супрацоўнікі музея, вядомыя грамадскія дзеячы, прадстаўнікі іншых устаноў. Сярод прысутных была і нашчадак Максіма Багдановіча па бацькоўскай лініі Вольга Дашкоўская:

— Музей, дзе мне заўжды вельмі прыемна бываць, з'яўляецца эпіцэнтрам захоўвання памяці Максіма. А сёння на выстаўцы пабачыла ручнік, які калісьці прынесла ў фонды. Ён быў вышыты траюраднай сястрой Максіма Дар'яй. Калі знайшла ручнік, Дар'я ўжо не было на свеце, і зразумела, што найлепшым месцам для яго будзе музей — так захаваецца памяць не толькі пра Максіма, але і пра яго родных. Недарэмна, невыпадкава рэч гэтая засталася не знішчанай падчас вайны, калі ў агні загінула амаль усё...

Ручнік, вышыты траюраднай сястрой Максіма Багдановіча.

Прадметы, прадстаўленыя на выстаўцы, трапілі ў Беларусь з розных краін: Украіны, Польшчы, Вялікабрытаніі, ЗША, Расіі. З Яраслаўля, дзе створаны Мемарыяльны дом-музей Максіма Багдановіча, супрацоўнікі айчыннай установы атрымалі віншавальны адрас.

Сярод каштоўных падарункаў, якія сталі ўласнасцю музея да юбілейнай даты, — работа графіка Яўгена Куліка «Максім Багдановіч». Яна перададзена з Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Ліст Аляксандра Храбравіцкага, даследчыка творчасці Уладзіміра Караленкі (вядома, што дачка У. Караленкі і Вера Гапановіч былі сяброўкамі), перадала ў фонды на святкаванні юбілею былы галоўны захавальнік Тамара Кароткая.

Яна БУДОВІЧ,
фота аўтара

Каб укласціся ў дэдлайн...

Што за імклівае XXI стагоддзе! Здаецца, колькі там часу прайшло ад пачатку шырокага распаўсюджвання інтэрнэту і мабільнай сувязі, а ўжо выраслі пакаленні, для якіх «безынтэрнэтнае» жыццё ледзь не далёкая гісторыя. Рэаліі, адпаведна, выклікаюць змены і ў моўных стасунках, прымушаюць і саму мову падладкоўвацца да новага. І гэты рух няспынный.

Складаныя глабалізацыйныя працэсы вынікуюць інтэрнацыяналізацыю новай лексікі, якая ў асноўным пазычаецца з англійскай мовы. Менавіта сцісканне часу, імкненне перадаць пэўную інфармацыю з найменшымі высілкамі спарадзілі плынь англіцызмаў, адаптацыя якіх ідзе таксама хутка, бо кожная лексема павінна ўпісацца ў парадigmatyку і сінтагматыку роднай мовы.

Спынімся на 11 словах-англіцызмах, якія не фіксуюцца Слоўнікам беларускай мовы (2012), бо шырока распаўсюдзіліся ў апошнія гады.

«Ашуканцы атакуюць праз месенджары». Месенджар (messenger) сёння амаль усім вядомае слова. Правапіс адпавядае паграбаванням Правілаў правапісу 2008 года.

«Чаму фэйкі ўяўляюць глабальную пагрозу?» Фэйк (fake) — хлуслівае паведамленне — першапачаткова выкарыстоўваўся як прыметнік (fake news — фэйкавыя навіны).

«ЮНІСЕФ правядзе для беларускіх падлеткаў вэбінар па бяспечных паводзінах у інтэрнэце». Вэбінар (webinar) — анлайн-семінары, вэб-канферэнцыя. Слова распаўсюдзілася падчас дыстанцыйнага навучання. Можа ўзнікнуць пытанне адносна правапісу э, але ўсе часткі вэб-адзначаны слоўнік падае праз э.

«Паралельна адміністрацыі шэрагу магазінаў абавязваюць працаўнікоў не толькі размяшчаць пры ўваходзе санітайзеры і пальчаткі, але і праводзіць дэзапрацоўку прадуктовых кошыкаў». Санітайзер (ад sanitary — санітарны, гігіенічны, антысептычны) — сродак для дэзынфекцыі рук. Слова фіксуецца з пачатку эпідэміі каранавіруса.

«Дэдлайн працягнуты да 8 чэрвеня ўключна!» Дэдлайн (deadline) — крайні тэрмін, да якога трэба выканаць заданне, працу і інш.

«Яшчэ ў планах Сяргея Мікалаевіча звярнуцца да лайфхакаў, якія сярод моладзі вельмі папулярныя». Лайфхак (life hack) — нестандартны спосаб вырашэння задачы, звычайна бытавой; своеасаблівае жыццёвае мудрасць.

«Удзельнікам сустрэчы прапануюць абмеркаваць тэму “Як злавіць хайп, але не стаць хэйтарам”». Хайп (hype) замацавалася са слэнгавым значэннем ‘стварэнне шуміхі і крыклівае расхвальванне падзеі ці прадукту’; хэйтар (hater) — ‘карыстальнік, які імкнецца маральна прынізіць чалавека ці тое, чым ён займаецца, праз напісанне негатыўных і злых каментарыяў’. Пакуль існуе варыянтнасць у правапісе: хейтар і хэйтар.

«Таксама ў дадатку выкарыстоўваецца інфармацыя з базы дадатковай інфармацыі Wikidata і навігацыя з дапамогай свайпаў». Свайп (to swipe) — рух пальцам без яго адрыву ад экрана смартфона.

«Перспектыва каршэрыngu ў Гомелі ацэньваецца ў 600—800 машын». Каршэрынг (carsharing) — паслуга пахвіліннай ці пагадзіннай арэнды аўтамабіля.

«34mag і МТС выпусцілі новую аўдыягісторыю з серыі падкастаў пра гарады Беларусі». Падкаст (ад podcasting) — аўдыя-ці відэафайл у інтэрнэце ў стылі радыё-ці тэлеперадачы.

Усе словы — назоўнікі мужчынскага роду, таму патрабуюцца кадыфікацыя канчатка роднага склону: месенджара, фэйку, вэбінара, санітайзера(у), дэдлайну, лайфхаку, хайпу, хэйтара, свайпу, каршэрыngu, падкаста.

Адзначым, што колькасць падобных англіцызмаў насамрэч у дзясяткі разоў большая. А з улікам таго, што ад некаторых з іх па беларускіх дэрывацыйных мадэлях утвараюцца прыметнікі і дзеясловы, то ўзнікае вострая патрэба ў новым выданні Слоўніка беларускай мовы.

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

Перастварэнне цуду

У Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адкрылася выстаўка «Узноўлены шэдэўр», дзе прадстаўлены ўнікальны экспанат — гравіравальная дошка XVII ст. і ўзноўленая з яе па даўняй тэхналогіі гравюра з партрэтамі караля і вялікага князя Яна III Сабескага.

Прадстаўленая медзяная дошка XVII ст. выканана ў тэхніцы разцовай гравюры — адной з найбольш старажытных тэхнік гравіравання на метале, што выконваецца з дапамогай вострага разца. На беларускіх землях за металагравюрай замацавалася назва медзярыт. У XVII—XVIII стагоддзях тэхніка металагравюры з'явілася ў кніжнай графіцы.

Арыгінальная дошка XVII ст., якую выканаў галандскі майстар Рамэйн дэ Хогэ (1645—1708), дэманструецца ўпершыню. Яна з'яўляецца адной з найлепшых работ майстра і вызначаецца дакладнасцю і дэталёнай прапрацоўкай элементаў. Гравюра — састаўны фрагмент манументальнай кампазіцыі, якая называецца «*Dodecameron Triumphans Joannis III*» («*Дадекameron трыумфу Яна III*»). Прывечана 12-дзённаму пераможнаму паходу будучага караля польскага і вялікага князя літоўскага Яна III Сабескага за татарскім войскам, што завяршыўся бітвай каля Камарна ў 1672 г. Выява выканана паводле малюнкаў польскага мастака Францішка Грата Малодшага. На выстаўцы прадстаўлена таксама ўзноўленая гравюра, выкананая з рарытэтных дошкі XVII ст. з захаваннем даўняй тэхналогіі.

На адкрыцці выстаўкі з прывітальным словам выступіў намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі — дырэктар па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Аляксандр Суша, які адзначыў: «Сённяшняя выстаўка — вельмі важная і знакавая падзея ў культуры Беларусі і ўсёй Еўропы новага часу. Фактычна мы кажам пра тэхналагічны выбух, які прынцыпова па-новаму дазволіў звярнуць увагу на магчымасці выяўленчага мастацтва ў паліграфічнай прасторы. Сёння мы прэзентуем не проста дошку, а тэхналогію вырабу дакладных гравюр у мінулым. Гэта ў поўнай меры расказвае пра кнігавыданне таго часу».

Аляксандр Суша засяродзіў увагу прысутных на гісторыі і тэхніцы разцовай гравюры, перавагах і недахопах дрэва як матэрыялу для гравіравальных дошак. Ён падкрэсліў, што дрэва дазваляе хутка і даволі танна зрабіць дошку для адбіткаў. Аднак сярод недахопаў, напрыклад, тое, што яно не перадае дробную дэталізацыю: прадугледжвае даволі вялікія штрыхі, з ім цяжка працаваць у перакрываваемым штрыхаванні (лініі ўздоўж атрымліваюцца нармальна, а ўпоперак — праблематычна).

Узноўленая гравюра (злева) і партрэт Яна III Сабескага на гравіравальнай дошцы XVII ст.

Акрамя таго, дрэва доўга не жыве: 100, 200, 500 адбіткаў можна зрабіць, а з 1000-га пачынаюцца праблемы, і дошка ўжо не можа перадаць усе дэталі.

«У Беларусь на змену драўляным дошкам у канцы XVI стагоддзя прыйшла прыцыпова новая тэхніка друку (медзярыт). Але сапраўднага росквіту гэтае мастацтва фактычна дасягнула ў другой палове XVII стагоддзя. У той час у Беларусі працавалі знакамітыя майстры Аляксандр Тарасевіч, Лявонцій Тарасевіч, Максім Вашчанка. Іх работы таксама прадстаўлены на выстаўцы. Беларускія майстры былі шырока вядомыя і дасягнулі значнай вышыні. На іх многія пачалі арыентавацца. Аляксандр і Лявонцій Тарасевічы працавалі ва Украіне і значны ўнёсак зрабілі ў развіццё ўкраінскай гравюры, у той час як, напрыклад, іншыя мастакі працавалі ў Расіі. У нас вельмі многа агульнага, але трэба прызнаць, што, на вялікі жаль, раней мы не маглі паказаць шырокай аўдыторыі гэтае багацце — тэхналогію вырабу гравюр. Дошкі — вялікая рэдкасць. Яны ёсць у Расіі, Украіне, Польшчы. Да Беларусі гісторыя аказалася не такой літасцывай, і арыгінальных дошак амаль не захавалася. У дзяржаўных зборах налічваецца адзінкі, калі мы кажам пра разцовую гравюру», — адзначыў Алесь Суша.

Культурная спадчына — падмурак, які трымае і ўмацоўвае духоўны і маральны патэнцыял грамадства. Адзін з захавальнікаў культурных каштоўнасцей, дзякуючы якому з'явілася магчымасць дакрануцца да арыгінальнай дошкі, убачыць яе адбітак і тэхналогію ўзнаўлення, — Алег Аляксандравіч Судлянкоў, збіральнік рэдкіх друкаваных выданняў, бібліяфіл, калекцыянер гравюр і экслібрысаў, у калекцыі якога каля 2,5 тыс. выданняў. У прывітальным слове

ён адзначыў: «Прадстаўленая гравюра арыгінальная і адносіцца прыкладна да 1673—1675 гадоў. Яна з'яўляецца састаўной часткай вялікага гравюрнага ліста, які складаецца з амаль двух дзясяткаў элементаў. Памер — 1,87 × 1,44 м. Практычна не захавалася ніводнага ідэальнага ліста гэтай гравюры. У Польскай бібліятэцы ў Парыжы ёсць адзін, але ён у вельмі дрэнным стане, што відаць па тых здымках, якія друкуюцца. Аднак прадстаўленая сёння дошка дазваляе нам адзі з фрагментаў паказаць у арыгінале. Перад вамі гісторыя, якой 350 гадоў, і яна паказвае, як некалькі стагоддзяў таму друкавалі нашы продкі».

Прадстаўленая ўзноўленая гравюра з'яўляецца вынікам карпатлівай і самаадданай працы мастака-графіка Віктара Васільевіча Саўчанкі. Паўторанія ім тэхналогія і друк гравюры з рарытэтных дошкі XVII ст. былі прадстаўлены на выстаўцы ў фармаце відэафільма. «Мне пашчасціла

цяжка працаваць з гравюрнымі дошкамі, складана адтачыць майстэрства», — падкрэсліў Віктар Саўчанка.

На жаль, сучасныя беларускія майстры ўжо не працуюць у тэхніцы разцовай гравюры на метале. Аднак да нашых часоў захаваліся дасканалыя беларускія медзярыты, уключаныя ў склад старадрукаў XVII—XVIII стст. На выстаўцы прадстаўлены выдатныя ўзоры кніжных медзярытаў беларускіх мастакоў XVII ст., якія пераасэнсавалі рэалістычныя дасягненні заходнееўрапейскага мастацтва. Сярод іх — ілюстрацыі на евангельскія сюжэты і бытавыя сцэны календарнага цыкла работы Аляксандра Тарасевіча давіленскага выдання «*Rosarium et Officium Beatae Mariae Virginis...*» («*Разарыум...*», 1678), першыя падпісныя медзярыты Максіма Вашчанкі да слускага выдання П. Рыко «*Манархія Турэцкая*» (1678) і іншыя.

Бібліяфіл і калекцыянер Пётр Краўчанка падчас свайго выступлення падкрэсліў, што выстаўка дазваляе бліжэй пазнаёміцца з шэдэўрамі кніжнай графікі, і адзначыў важнасць падзеі для захавання і ўмацавання традыцый і культурных ўзаемасувязей паміж народамі. Узноўленую на аснове дошкі па даўняй тэхналогіі гравюру з партрэтамі караля і вялікага князя Яна III Сабескага

Алег Судлянкоў перадае ўзноўленую гравюру Аляксандру Сушы ў фонд Нацыянальнай бібліятэкі.

дакрануцца да гісторыі: не кожнаму мастаку выпадае такая магчымасць. Перад пачаткам працэсу друку я вельмі доўга глядзеў і вывучаў, як выразана і зроблена гравюра. Мастакі таго часу працавалі вельмі карпатліва, таму што нельга было памыляцца. Медзь не даруе памылак. Сам працэс не змяніўся: як друкавалі ў XVII стагоддзі, так друкуюць і ў XXI. Сёння вельмі

Алег Судлянкоў перадаў у фонд Нацыянальнай бібліятэкі. Выстаўку «Узноўлены шэдэўр» можна наведаць да 30 мая, а ў кастрычніку плануецца стварэнне спецыяльнай выстаўкі разцовай гравюры.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК
Фота з сайта
Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

Шлях да духоўнасці

Уфіліяле «Лідская гарадская бібліятэка № 4» Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы адбыўся семінар у межах выставачнага праекта «Спадчына свету — славянская пісьменнасць», прымеркаваны да Дня праваслаўнай кнігі.

Арганізатарамі выступілі Лідская епархія Беларускага Экзархата Рускай праваслаўнай царквы і раённая кніжніца. Да ўвагі прысутных была прадстаўлена экспазіцыя царкоўнай літаратуры — кнігі, якія паказваюць шляхі духоўнага ўдасканалення.

У Лідскай дзіцячай школе мастацтваў перад удзельнікамі семінара з дакладам «Асоба святога дабравернага князя Аляксандра Неўскага ў літаратурных помніках Вялікага Княства Літоўскага XV—XVII стагоддзяў» выступіў прафесар Павел Бубноў, выкладчык Мінскай духоўнай семінарыі. Прайшла прэзентацыя кнігі «Іерусалімскае апавяданні». Аўтар выдання — праваслаўная пісьменніца Ірына Токарава — распавяла не толькі пра выданне, але і змагла паглыбіць усіх прысутных у атмасферу духоўнага яднання з дапамогай віртуальнай экскурсіі па Святой Зямлі.

Кацярына САНДАКОВА

Чым здзіўляе кніжніца

Розныя майстар-класы амаль штодня ладзяцца ў Брэсцкай цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя А. С. Пушкіна. Вельмі папулярны сярод чытачоў — «Кававае сэрца».

Ва ўмелых руках юных наведвальнікаў нараджаецца цуд, таму стыльны і духмяны падарунак не пакіне нікога абыякавым. А нядаўна ў сценах кніжніцы была створана казначая лама. Мы ўпэўнены: у захапленні ад такой красуні будучы не толькі дзеці. Да цацак, створаных на майстар-класах, хлопчыкі, дзяўчынкі ды іх бацькі ставяцца з асаблівым хваляваннем.

Напярэдадні Міжнароднага жаночага дня, калі многія задумаліся пра выбар падарункаў, падлеткі рабілі цюльпаны. А да Вялікадня наведвальнікі бібліятэкі будуць майстраваць велікодны кошык. Дарэчы, гэта далёка не ўсё, на што здольны калектыў і чытачы цэнтральнай гарадской бібліятэкі.

Настасся МЫШКАВЕЦ

Размова паэтычных душ

Імпрэзу да Сусветнага дня паэзіі ў Кобрынскай цэнтральнай раённай бібліятэцы назвалі «Калі душа з душою размаўляе». Кобрынскія паэты і аматары паэзіі сустраліся ў фармаце адкрытага мікрафона.

Здольных літаратараў у Кобрыне і раёне няма. Некаторыя з іх штомесяц збіраюцца разам, каб падзяліцца творчымі набыткамі. У горадзе дзейнічае дзве суполкі мясцовых паэтаў: літаратурны клуб «ПоэтыКо» пры цэнтральнай раённай бібліятэцы і народнае аматарскае аб'яднанне «Белы бусел» пры Палацы культуры. Усіх літаратараў аб'яднаў адкрыты мікрафон. Перад глядачамі выступіла 19 паэтаў з уласнымі вершамі. Сярод іх — два цэзікі — Генадзі Жукі, якія наведваюць розныя літаратурныя суполкі Кобрына. Дарэчы, Генадзь Жук з клуба «ПоэтыКо» стаў фіналістам рэспубліканскага літаратурнага стартапу.

На жаль, не ва ўсіх, хто хацеў далучыцца да адкрытага мікрафона, атрымалася прыехаць у Кобрын. Але дзякуючы інфармацыйным тэхналогіям яны змоглі парадаваць прысутных сваёй творчасцю: фінальным акордам сталі відэапрывітанні з Дзівіна Кобрынскага раёна, Брэста і нават Масквы.

Наталія ЕФЦІФЕЕВА

Методыка ад ветэрана

Ёсць асобы, памяць пра якіх доўга сагравае сэрца. Кажуць, чалавек усё жыццё павінен рабіць якую-небудзь справу. І шчаслівы той, хто знайшоў занятак па душы. Добра, калі гэтаму дапамагае талент. Раіса Канстанцінаўна Казючыц, былая супрацоўніца аддзела беларускай літаратуры і бібліяграфіі (сёння — зала беларускай літаратуры) Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, у галоўнай кніжніцы працавала амаль 40 гадоў, а летась 5 лістапада адзначыла 70-гадовы юбілей. Ветэран бібліятэчнай справы, яна дэманстравала прыклад адданасці прафесіі. Я, былы яе вучань, і сёння імкнуся абслугоўваць чытачоў менавіта па яе методыцы. Хаця дзейнасць Раісы Канстанцінаўны выходзіла далёка за межы стандартных бібліятэчных абавязкаў...

Чытачы ішлі «на яе»

Наша Рая — менавіта так паміж сабой мы яе называлі — прыйшла ў аддзел у 1981 годзе. На той момант гэта была зграбная і вельмі абаяльная жанчына з жывым розумам, светлай душой і вялікім запасам ведаў. Амаль з першых дзён работы ў нашым беларускім аддзеле Раіса Канстанцінаўна заваявала вялікі аўтарытэт як у супрацоўнікаў, так і ў чытачоў. Яе адкрытасць, дабрыня і вялікая эрудыцыя зрабілі сваю справу. Раіса Канстанцінаўна вяла ў аддзеле вялікую краязнаўчую і выставачную работу. Яна чытала лекцыі па краязнаўстве на курсах павышэння кваліфікацыі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Чытачы, як кажуць, ішлі «на яе». Начытанасць, адукаванасць, просты народны гумар і мілагучная беларуская мова «прывязвалі» да Раісы — тады яшчэ галоўнага бібліятэкара — нейкай нябачнай ніткай. Бывалі выпадкі, калі для кансультацыі чытачы выклікалі Раісу Канстанцінаўну проста са службовага пакоя.

Цікавасць з-за мяжы

Слава аб яе ведах ішла далёка. Даследчыкі беларускай мовы і літаратуры з Польшчы, Францыі, Германіі, Японіі і ЗША, якіх шмат было ў старым будынку на вул. Кірава, 49, перш-наперш былі, ці працуе сёння Казючыц. І калі чулі адмоўны адказ, сыходзілі да яе змены. Як ні дзіўна, але моўнага бар'ера не было. Чытачы з пералічаных краін добра валодалі беларускай мовай і чыталі толькі па-беларуску. А большасць з нас вывучыла родную мову ў многім дзякуючы нашым замежным чытачам. Было проста няёмка перад імі. Яны размаўлялі на сапраўднай літаратурнай беларускай мове, зрэдку на так званым эмігранцкім дыялекце. А мова некаторых нашых супрацоўніц была на ўзроўні «мая твая не панімаю». І таму, як кажуць, «с места в карьер» — вымушаны былі пачаць вывучаць родную мову. Крыху пазней мы пачалі займацца беларускай мовай цэнтралізавана, каб не даводзілася чырванец перад сям'ёй Кіпеляў, айцом Надсанам і іншымі. Так пакрысе і авалодалі роднай мовай.

Сёння да нас з-за мяжы мала хто прыязджае. У асноўным гэта гісторык беларускага тэатра Андрэй Масквін з Польшчы і мастацтвазнаўца з Францыі Клер Ле Фоль, якая зараз выкладае ў адным з універсітэтаў Вялікабрытаніі. Вось і ўсе нашы замежныя чытачы. А раней іх лік ішоў на дзясяткі. І ўсе перш-наперш звярталіся па дапамогу да нашай Раі. І не было такога выпадку, каб яна не падабрала літаратуру па такой тэме, па якой на першы погляд у зале беларускай літаратуры кніг быць не павінна наогул. А яна знаходзіла і давала чытачу добры стос выданняў. Далёка не заўжды можна знайсці кнігі, якія цалкам адпавядаюць чытацкаму запиту. Такая з'ява надзвычай рэдкая. І сёння мы, былыя вучні Раісы Канстанцінаўны, імкнёмся менавіта па яе методыцы абслугоўваць чытачоў ці, як зараз прынята казаць, карыстальнікаў (хаця мне не падабаецца гэты тэрмін).

Краязнаўства і не толькі

Займалася Раіса Казючыц і іншай бібліятэчнай дзейнасцю. Калі нядаўна разбіралі рукапісы яе лекцыі па краязнаўстве, якія і сёння беражліва, як найдаражэйшы скарб, захоўваюцца ў нашай зале беларускай літаратуры, то адразу ў памяці ўсплылі ўспаміны аб яе намеры на аснове гэтых лекцый напісаць ці то падручнік, ці то манаграфію. Але жыццё прымусіла яе з'ехаць у Італію і дапамагаць дачцэ выхоўваць дзетак.

Калі працавала галоўным бібліятэкарам у сектары галерэйна-выставачнай работы, Раіса рупілася аб методыцы выставачнай работы. А праблематыкай бібліятэчнага краязнаўства змагла сур'ёзна заняцца толькі ў нашым беларускім аддзеле. Такім чынам, складана сказаць, што цікавіла яе больш: краязнаўства ці выстаўкі.

Раіса Казючыц і яе вучань Зміцер Давідоўскі.

Я далучыўся да выставачнай работы толькі пасля пераезду ў новы будынак бібліятэкі, у 2006 годзе (у старым будынку працаваў у кнігасховішчы). Раіса Канстанцінаўна падрабязна расказвала, як рыхтаваць выстаўкі, як пісаць анонсы, чым упрыгожваць кнігі, каб яны добра глядзеліся з любога ракурсу і пры любым асвятленні. Менавіта яна рэдагавала мае першыя анонсы. І, трэба прызнаць, выставачная работа — гэта сапраўдная навука. Сёння ўжо няма такой выстаўкі, якую б я не змог падрыхтаваць, але спачатку гэта давалася няпроста. І Раіса Канстанцінаўна кожны раз падыходзіла і цярпліва дапамагала арганізаваць экспазіцыю так, каб усё было лагічна, каб кожны раздзел раскрыць максімальна поўна. І, што вельмі важна, яна выпрацоўвала ў мяне свой выставачны стыль, сваю методыку абслугоўвання чытачоў (па праўдзе кажучы, стыль абслугоўвання ў мяне паступова пачаў выпрацоўвацца яшчэ ў старым будынку). Наша Рая не хацела, каб я ці хто-небудзь іншы поўнасю яе капіраваў: яна добра разумела, што адну і тую ж тэму і праблему кожны бачыць і разумее па-свойму. І таму проста скіроўвала нас і хацела, каб кожны захаваў індывідуальнасць, меў уласнае аблічча. На шчасце, так і атрымалася. Сёння мяняецца калектыў, прыходзяць новыя маладыя дзяўчаты, але яны ўсё роўна працуюць на яе традыцыях і па яе навуцы, але ўжо без яе. Навука Раісы Канстанцінаўны аўтаматычна перадаецца маладому пакаленню як найдаражэйшы скарб, як найвялікшае багацце.

Спрыяльны мікраклімат

Набліжаецца вялікі юбілей Нацыянальнай бібліятэкі — 100 гадоў з дня заснавання. Галоўная кніжніца краіны неаднойчы мяняла памяшканні — Юбілярны дом, будынак па вуліцы Чырвонаармейская, 9, а пазней — яшчэ і Кірава, 49. І вось у 2006 годзе мы пераехалі на праспект Незалежнасці, 116. Абсталяваны сучаснай тэхнікай, новы будынак стаў утульным навуковым домам для чытача. Працуецца тут значна прасцей, але сёння нам вельмі не хапае тых чытачоў, якія былі ў старым будынку: вядомыя пісьменнікі, вядучыя вучоныя краіны гуманітарных кірункаў — гісторыкі, філолагі, этнографы... У нашым аддзеле прымалі іспыты, праводзілі кансультацыі па курсавых і дыпломных работах. Ці наладзіцца такія цёплы і чалавечны мікраклімат у новым будынку? Думаецца, яго ствараюць асобныя чытачы, якія перайшлі да нас з таго ранейшага беларускага аддзела. Будзем спадзявацца, што былая атмасфера пакрысе вернецца і сюды.

Калі шчыра, то сёння нам вельмі не хапае стасункаў з Нілам Гілевічам, Рыгорам Барадуліным і яго жонкай Вялянцінай Міхайлаўнай, дактарамі гістарычных навук Лянідам Лычом і Уладзімірам Міхнюком, гісторыкам Міколам Ермаловічам і многімі іншымі. І гэта толькі нямногія з нашых чытачоў, як кажуць, для ілюстрацыі. Сёння большасць з тых наведвальнікаў бібліятэкі няма на гэтым свеце. Але ў падсобным фондзе беларускай залы стаяць як помнік ці напамін аб іх кнігі з дарчымі надпісамі.

Згадваецца такі выпадак. У 2010 годзе адзначалася 90-годдзе нашага славутага паэта Міколы Аўрамчыка. Да юбілею была прымеркавана і кніжная выстаўка. У свае 90 гадоў Мікола Якаўлевіч быў яшчэ даволі частым наведвальнікам і актыўным чытачом беларускай залы. Неяк ён трапіў на гэтую выстаўку. Доўга хадзіў, перабіраў кніжкі, гартаў часопісы. А потым падышоў да нас і кажа: «А я і не ведаў, што столькі за сваё жыццё надрапаў. Во напаскудзіў паперы!» У гэтым быў увесь Аўрамчык. Значная асоба. Як і наша Рая. Не хапае яе сапраўды народнага гумару, нейкіх жыццёвых цікавых гісторый, якія яна любіла расказваць і гераіняў якіх сама неаднойчы становілася. Не хапае яе добрага гарэзлівага позірку. Бываюць такія моманты, калі з'яўляецца адчуванне, што яна прыстунічае на звыклым працоўным месцы за кафедрай. Хочацца падысці і папрасіць паглядзець выстаўку. Але... разумееш, што гэтай шчаслівай хвілінкі больш не будзе, а шкада.

Зміцер ДАВІДОЎСКІ
Фота даслана аўтарам

не толькі ў каталогах

Гродзенская абласная навуковая бібліятэка імя Я. Ф. Карскага ладзіць конкурс буктрэйлераў «#Чытай! Рай! Прасоўвай!». Буктрэйлеры прапануюцца стварыць па творах беларускіх, рускіх і замежных аўтараў. Прымаюцца відэаролікі, слайд-шоу ці камбінаваныя электронныя рэсурсы ў розных жанрах: мультфільм, анімацыя, ігры, ці рэкламны ролік, кароткаметражны фільм, відэафільм, музычны кліп і г. д. Працягласць відэазапісу — не больш чым дзве хвіліны. Работы можна даслаць на электронны адрас: marketing@grodlib.by да 10 мая. Вынікі конкурсу падведзюць 20 мая на пасяджэнні журы. Будучы ацэньвацца эстэтыка афармлення і дызайн, арыгінальнасць, тэхнічная складанасць, а таксама сіла промаўдзвання. Узнагароджанне плануецца на V фестывалі кнігі «Гродзенскі літфэст». Пераможцаў чакаюць дыпламы і каштоўныя прызы.

Свіслацкая раённая бібліятэка запрашае ўзяць удзел у анлайн-акцыі «Любімаму краю я прысвячаю...» у сувязі з 765-годдзем з дня першага ўпамінання Свіслачы ў Іпаціеўскім летапісе. Для ўдзелу ў акцыі трэба зняць відэаролік, дзе прагучаць вашы пажаданні, вершы, апавяданні, эсэ, асабістыя сачыненні, а, магчыма, будуць прадэманстраваны малюнкi і іншае — для творчасці абмежаванняў няма. Выкажыце ў відэароліку любоў да Свіслацкага краю і так далучыцеся да ўрачыстай юбілейнай даты! Відэаролікі дасылайце на электронную пошту: svbcb@mail.ru. Вашы творчыя работы будуць размешчаны на сайце Свіслацкай раённай бібліятэкі.

Магілёўская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна праводзіць абласны конкурс па творчасці пісьменніка-франтавіка Алесь Зарыцкага «Радзіўся я ў дняпроўскай старане...», прысвечаны юбілею аўтара і 80-годдзю гераічнай абароны Магілёва ў 1941 годзе. Тыя, хто цікавіцца гісторыяй Вялікай Айчыннай вайны і сваёй малой радзімы, могуць адлюстравць гэта ў творчых работах па чатырох тэмах: «Жыццё і творчасць пісьменніка-юбіляра А. Зарыцкага», «Гераічная абарона г. Магілёва ў 1941 г.», «Вялікая Айчынная вайна ў творах А. Зарыцкага», «Вялікая Айчынная вайна ў творах пісьменнікаў-франтавікоў Магілёўскага краю». Пераможцаў выбяруць у намінацыях: «Найлепшая выстаўка, плакат, насценная газета», «Найлепшае мерапрыемства, урок», «Найлепшы літаратурны твор», «Найлепшы малюнак, аплікацыя», «Найлепшая фатаграфія», «Найлепшы відэаролік, буктрэйлер». Работы дасылаць на адрас yun.otdel@library.mogilev.by да 10 красавіка. Пераможцам стане адзін удзельнік у кожнай з шасці намінацый у чатырох тэмах.

У Брэсцкай абласной бібліятэцы імя М. Горкага адбыўся міжнародны круглы стол «Лукаш Дзекуць-Малей: прадаўжальнік справы Скарыны», прымеркаваны да 100-годдзя пачатку дзейнасці ў Брэсце грамадскага і рэлігійнага дзеяча, выдаўца, перакладчыка Лукаша Дзекуця-Малея і 90-годдзю выдання перакладу Бібліі на беларускую мову. Галоўнай падзеяй стала прэзентацыя новага зборніка навуковых артыкулаў «Лукаш Дзекуць-Малей: пастар, які працягнуў справу Скарыны», што пабачыў свет сёлета. Кніга складаецца з апублікаваных у перыяд з 1975 да 2018 г. п'ятнаццаці артыкулаў дзеяч даследчыкаў. На сёння гэта толькі другая кніга ў беларускай гістарыяграфіі, прысвечаная асобе Л. Дзекуця-Малея. У зборніку — багаты матэрыял па краязнаўстве Брэсцчыны. Круглы стол прайшоў у афлайн- і анлайн-фарматах. Прагучалі анлайн-даклады навукоўцаў з Польшчы, Германіі. У рабоце круглага стала таксама ўзялі ўдзел гісторыкі Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна, Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта.

Лунінецкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма прыняла ўдзел у міжнароднай анлайн-канферэнцыі, арганізаванай ГБУК г. Масквы «Цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма Паўднёва-Усходняй адміністрацыйнай акругі». Удзельнікі з Расіі, Украіны, Беларусі, Арменіі, Грузіі, Азербайджана абмеркавалі практыку стварэння і афармлення краязнаўчых музеяў на базе бібліятэк, школ і культурных цэнтраў, падзяліліся вопытам арганізацыі экскурсій, распавялі аб сваёй пошукавай працы, выдавецкай дзейнасці, стварэнні блогаў. На сувязь выйшлі не толькі бібліятэкары, але і навуковыя супрацоўнікі, музейныя работнікі, экскурсаводы, гісторыкі, пісьменнікі, журналісты, блогеры. Тэму «Краізнаўства. Краязнаўства» асвятлялі ў трох секцыях: «Экскурсійная і асветніцкая дзейнасць», «Стварэнне экспазіцый і афармленне прастор», «Даследчая, інфармацыйная і выдавецкая работа ўстановаў культуры ў сферы краязнаўства». Абмеркавалі развіццё бібліятэчнага краязнаўства, музеяў пры кніжніцах.

Наталля СВЯТЛОВА

**Анонс падрыхтавала
Кацярына МАЛЕЙ**

Бурленне ў зале, або Як пазбегнуць катаклізму

Доўгачаканыя каникулы, што ўвенчаюць сабой марудна-працяглую трэцюю чвэрць, напалі школьнікаў на мінулым тыдні. Пакуль дарослыя ледзь валалі свае засмучаныя руцінай будні (так-так, звярніце ўжо на сябе ўвагу!), дзеці правялі сем — а з улікам апошніх выхадных дзевяць — дзён бесперапыннага рэлаксу і нястрымнага шчасця. Ніякіх дамашніх работ, ніякіх урокаў — час безадказнасці і законнай ляноці!

Некаторыя вучні засталіся праводзіць гэтыя шчаслівыя дзенькі ў сценах школы: у лагеры, пад апекай сваіх настаўнікаў і настаўніц. Але і тут заўсёды знойдзеца, як бавіць час, тым больш што арганізацыя культурнага адпачынку уваходзіць у абавязкі выхавальнікаў. Адной з такіх распаўсюджаных уцех з'яўляецца ўжо традыцыйны калектыўны паход у кіно.

Калі вы жывяце ў вялікім горадзе і хаця б часам выходзіце на вуліцу, то дакладна павінны былі сустрэцца чародкі дзяцей, якія, нібыта адзін арганізм, кудысьці нясуцца. Хвалямі набягаючы на салоны аўтобусаў і струменямі разліваючыся па тратуарах, гэтыя групкі часам замілоўваюць мінакоў, а часам, наадварот, наганяюць на іх жаху (залежыць ад сярэдняга ўзросту кампаніі).

Французскі постар фільма рэжысёра Нікаля Ванье «Распрастай крылы», 2019 год.

Калі вы сапраўды станавіліся сведкам апісаных з'яў, то, хутчэй за ўсё, назіралі школьнікаў, якіх вялі ў кінатэатр на чарговае забаўляльна-асветніцкае мерапрыемства. Раніцамі на працягу ўсяго каникулярнага тыдня навучэнцы розных гарадскіх сярэдняадукацыйных устаноў разам з суправаджаальнікамі прыходзяць у кіно, каб атрымаць сваю порцыю льготнага кінаэксперыенсу. Да жыхароў жа малых паселішчаў кінатэатры ў выглядзе перасоўных відэаўстаноў прывязджаюць самі.

Працягваем гастронамічную аналогію: якое меню прапануецца вучням і вучаніцам на падобных мерапрыемствах? Зразумела, кінарэпертуар складаюць пераважна мультфільмы (як замежныя, так і беларускія; як новыя, так і старыя), але дэманструюцца таксама і некаторыя ігравыя ды нават дакументальныя стужкі. Напрыклад, мінскі «Кінавідэапракат» адзначаў гэтыя каникулы вялікай акцыяй «Вясенні капэж».

Калі браць анімацыю, у спецыяльную праграму ўвайшлі і апошнія навінкі («Айнбо. Сэрца Амазоніі», «Ганзэль, Грэтэль і Агенцтва Магіі», «100% воўк»), і першаразрадныя хіты мінулага месяца («Душа» студыі Pixar, «Рая і Апошні дракон» вытворчай студыі Disney), і некаторыя рэлізы папярэдніх гадоў (нарвежскі «Курыны забег», паўднёвакарэйскі «Чырвоныя туфлікі і сем гномаў», нямецкі «Пушыстыя махляры», кітайска-новазеландскі «Тайна Мослі»), і многае іншае.

Сярод ігравых фільмаў, прадстаўленых у праграме, выдзяляюцца карціны папулярнага дзіцячага рэжысёра Нікаля Ванье (нядаўная «Полі» і асабліва ўпадабная глядачамі «Распрастай крылы» пазамінулага года). Акрамя таго, у пракаце ішлі іншыя замежныя стужкі

адразу некалькіх апошніх сезонаў (нямецкая «Маленькая міс Дулітл», брытанская «Сэм: пясочны эльф», расійская «Пальма»).

Найбольшую ж цікавасць уяўляе прызначаная для дзяцей кінематаграфічная прадукцыя айчыннай вытворчасці. Так, у «Вясенні капэж» у тым ліку ўвайшлі праекты Нацыянальнай кінастудыі Беларусьфільм, сярод якіх былі як поўнамэтражныя ігравыя фільмы («Тум-Пабі-Дум» Вячаслава Нікіфарова, «Правілы геймера» Ігара Чацверыкова, «Неверагоднае перамяшчэнне» Аляксандра Анісімава), так і зборнікі кароткаметражных анімацыйных твораў, выпушчаных на студыі за апошні час.

Тым не менш, пераймаючы вядомае выслоўе, не адным «Беларусьфільмам» жывы чалавек. Вось і гэтым разам побач з дасягненнямі нацыянальнай кінафабрыкі «экспанаваліся» таксама іншыя беларускія стужкі. Напрыклад, у кінатэатры «Піянер» для школьнікаў круцілі адразу некалькі дакументалак з цыкла «100 імёнаў Беларусі». Праект, які ствараецца студыяй гістарычных фільмаў «Майстэрня Уладзіміра Бокуна», па завяршэнні зможа прапанаваць сотню гісторый вядомых асоб, чые лёсы цесна звязаны з беларускай зямлёй.

Фільмы «Якуб Наркевіч-Ёдка. Утаймавальнік мала-нак, ці Электрычны чалавек», «Ігар Лучанок. Аб песнях, радзіме, аб сябрах», «Казімір Семановіч. Вялікае мастацтва артылерыі» і астатнія даюць шмат цікавай і сапраўды ўнікальнай інфармацыі. Зробленыя ў папулярнай тэлевізійнай манеры і разбаўлены ігравымі ўстаўкамі, яны здольны ўтрымліваць рассяяную ўвагу дзіцячай аўдыторыі... Здольны, але з адной агаворкай: такія фільмы прыдатныя хутчэй для падлеткаў, чым для вучняў малодшых класаў. Арганізатары паказаў, дамаўляючыся з упраўленнямі адукацыі, гэтую акалічнасць чамусьці не ўлічваюць.

Як бачыце, мінскім школьнікам вельмі пашанцавала: перад імі раскінуўся па-сапраўднаму шырокі выбар — гэта мякка кажучы. У іншых жа рэгіёнах (з улікам вялікіх населеных пунктаў) кінаафіша была не такой разнастайнай, а выбар відовішчаў — нашмат вузейшы. Тым не менш і фільмы з акцёрамі, і мультыплікацыю — усё гэта глядзелі і там.

Трэба зазначыць, што слова «выбар» у папярэднім абзацы ўжываецца ўмоўна, бо, відавочна, дзеці не мелі ніякай магчымасці ўплываць на рэпертуар кінатэатра, куды іх прыводзілі. Думаецца, з боку непаўналетніх наведвальнікаў гэта выглядае наступным чынам: што даюць, тое і ядзім. Хаця... Ніхто ж не забараняе не есці! Напрыклад, пакуль ідзе кіно, можна займацца сваімі справамі. Вядома, Тамара Іванаўна ці, скажам, Сяргей Віктаравіч будуць супраць, але, як вядома, зусім абавязкова ў іх пытанні. Лёгка ўявіць, ува што ў выніку можа ператварыцца... — ды што казаць! — абавязкова ператвараецца сеанс якога-небудзь «нежаданага» фільма. Змадэліруем такую сітуацыю...

Некалькі з тых адушаўлёных струменяў, якія за час свайго падарожжа, трэба думаць, павялічыліся да ручаёў, сутыкаюцца перад дзвярыма кінатэатра. І ўтвараюць вялікую бурліваю плынь. Цяпер ужо непадуладная ніводнай жывой істоце, яна з пачаткам сеанса ўліваецца ў кіназалу, абрушваючы на яе ўсю моц сваёй ураганнай прыроды. Колькі хвілін расплысціся па прасторы і рассеецца, і першае небяспечнае хваляванне, натуральна, прыціхае. На кароткі час настае зацішша, але зацішша бывае вы самі ведаеце, перад чым.

Глядзіце далей... Калі ўсе асобныя часцінкі гэтай нестабільнай масы, якая зараз, здаецца, утрымлівае ў сабе сам першапачатковы хаос, зразумеюць, што памяшканне тупіковае, фільм нецікавы і гэтак будзе яшчэ цэлыя дзве гадзіны, тут пачынаецца самае захоплальнае. Спярша мутнее паверхня: пакрысе падываецца глей нецярпення. Потым падземныя штуршкі ўчапшаюцца, спакойнае журчанне змяняецца інтэнсіўным бурленнем, і, у рэшце рэшт, стыхія выбухае якім-небудзь катаклізмам.

Мабыць, «катаклізм» — гэта і моцна сказана, але бесперапынная мітусня і нават воклічы гарантавана будучы суправаджаць прагляд. Само сабой, сітуацыя бясконца паўтараецца на кожных каникулах, пакуль дзецям не трапляецца такое кіно, якое прыходзіцца ім даспадобы. Тут вы рэзонна заўважыце: дык не ўгадаеш жа!

Постар фільма Нацыянальнай студыі «Беларусьфільм» рэжысёра Вячаслава Нікіфарова «Тум-Пабі-Дум», 2017 год.

А няхай бы перад паходам у кінатэатр класныя кіраўнікі або іншыя асобы, якія выконваюць абавязкі выхавальнікаў, або супрацоўнікі тых жа кінатэатраў сядалі побач са сваімі падапечнымі, абмяркоўвалі фільмы і глядзелі трэйлеры. Іншымі словамі, хай бы дарослыя тлумачылі малодшым, што да чаго, і разам з імі выбіралі стужкі. Напрыклад, калі карціна на сур'ёзную тэму, не было б лішнім падрыхтаваць дзяцей да прагляду.

Замест гэтага школьнікаў упарта працягваюць вадзіць на фільмы, якіх яны, так бы мовіць, не заказвалі і, можа, папросту не разумеюць. А калі дзеці не разумеюць фільм, вы хутка аб гэтым даведаецеся. Юныя глядачы — самая шчырая і разам з тым самая бескампрамісная, нават жорстка публіка. Падлеткі, калі ім стала сумна, ніколі не пасаромеюцца размаўляць ці дастаць тэлефон падчас паказу. Яны не стануць хаваць сваё незадавальненне.

Якім метадам аддаюць перавагу ў вырашэнні такіх далікатных пытанняў? На жаль, вертыкальным. Напярэдадні вакацый сталічны і абласныя кінавідэапракаты ў агульных рысах накідваюць план-рэпертуар будучых сеансаў. Важна, каб праграма стасавалася з рэкамендаваным спісам тэм, які існуе для падобных мерапрыемстваў. Далей яна рассылаецца па кінатэатрах, чые кіраўніцтва праз мясцовыя аддзелы і ўпраўленні адукацыі звязваюцца з канкрэтнымі школамі. Паміж кіраўніцтвамі двух устаноў заключаецца пагадненне. Вось і ўсё.

Кадр з мультфільма Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» «Якія сны сніць мядзведзь», 2015 год.

Карацей, практыка правядзення такіх мерапрыемстваў, як відаць, усё яшчэ далёкая ад дасканаласці і часта не мае ніякай аддачы. Як бы там ні было, арганізацыя падобных культпаходаў — справа дакладна неблагая. З малога ўзросту прывучаць людзей да культуры вялікага экрана, цьмянай залы і ўсіх гэтых рэчаў, знаёміць іх з добрым кіно — гэта цудоўная ідэя, якую можна толькі падтрымаць.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ

Простыя рэчы

Магія з лялькамі і жаданнямі

«Шыццё — гэта адпачынак. Рукі працуюць, а галава абдумвае творчыя пытанні, пакуль YouTube бубніць нешта пра таямнічыя падзямеллі Кёнігсберга», — чытаю на старонцы Алёны Беланожкі ў Facebook. Радуюць вока фотаздымкі прыгожых вытанчаных лялек, падобных на чароўных прынцэс альбо фей, апранутых у вышталцёныя строі, сярэднявечныя альбо народныя нацыянальныя. Сёння пісьменніца распаўядае пра занятак, які дапамагае ёй у жыцці і творчасці: яна прыдумляе і шые для лялек убory.

— Тваё дзіцячае захапленне — шыць для лялек шыкоўныя сукенкі — родам з маленства? Чым яно дапамагае ў дарослым жыцці?

— У нашай сям’і — так вядзецца з даўніх часоў — ва ўсіх у руках ёсць рамяство: у мужчын — мужчынскае, у дзяўчат — жаночае. Бабуля выдатна шыла і вышывала, у яе ў хаце стаяла машынка «Зінгер». Сястра бабулі ткала цудоўныя ручнікі і посілкі. Выдатна шые і вышывае цётка. Вяжа, робіць сувеніры мая матуля. Малодшаму пакаленню гэтыя здольнасці таксама перадаліся: мае кузіны — выдатныя майстрыхі. Калі мне было 6 гадоў, мама купіла швейную машынку «Чайка» — дарэчы, яна працуе і сёння. Мне дазвалялі працаваць

за ёй, і я часта шыла сукенкі для лялек. Потым з’явіўся авяролок — яго асвоіла хутчэй, чым мама. Але, калі вырасла, доўга не набывала сабе машынку. На што, калі ёсць мама з залатымі рукамі? Аднак гены перамаглі — усё-ткі купіла. А сяброўка падарыла на дзень нараджэння цудоўную bjd-ляльку (і тады я даведлася, што лялькі — гэта цэлая індустрыя!). У дзяўчынкі, нават вельмі дарослай, павінна быць лялька — атаясамленне яе самой, на якую можна праецаваць уласныя мары. А дзе лялька — там і шыкоўныя ўборы. Тое, што я хацела б насіць, але наўрад ці апрану ў жыцці, носіць мая лялечка. Дарэчы, калі я пашыла для лялькі першыя багаты ўбор, атрымала новую пасаду. Гэта своеасаблівая форма магіі, перанос на ляльку сваіх мар і жаданняў, перапрацоўка страху. Думаю, дзяўчаты добра гэта ведаюць. Таму мяне з дзяцінства вучылі не шкодзіць лялькам, не ламаць іх, не пэцкаць, ставіцца з павагай.

— Ці шыеш ты што-небудзь для сябе?

— Адзенне — пакуль не, бо ў мяне няма авяролка, няма машыны для трыкатажу. Па абноўкі звяртаюся да матулі: у яе ёсць і тэхніка, і неабходны досвед. Сама шыю толькі сувеніры для сяброў і рэчы, патрэбныя ў гаспадарцы: прыхопкі, ручнікі, іншую драбязу. Да адзення трэба саспець. Але на лега планую патрэніравацца і зрабіць дзве-тры сукенкі з традыцыйнымі беларускімі элементамі: гэта мая даўняя мара. Магчыма, хобі калі-небудзь ператворыцца ў паўнаватрасны бізнес, бо я прыглядаюся,

Фота Кастуся Дробава.

прычэньваюся да вышывальных машынак. Дарэчы, у жыцці быў перыяд, калі я хацела быць мадэльерам. Іншы раз думаю, што гэта адзін з маіх незакрытых гештальтаў. Самае галоўнае, і я не перастану гэта паўтараць, — мы жывём у выдатны час, калі ты проста заходзіш у інтэрнэт, знаходзіш відэазаняткі — і можаш бясплатна спасцігаць тайны любога рамяства. І тут на першы план выходзіць самадyscyпліна і ўменне «не перагарэць» на самым пачатку дарогі.

— Ці дапамагае тваё хобі ў стварэнні тэкстаў?

— Вядома, дапамагае. Натхняе на стварэнне вершаў, вобразаў, пэўных сюжэтных ліній. Нітка жыцця, якой жанчына вышывае свой лёс на ручніку, тканіна прасторы і часу, што прымае

тыя формы, якія пажадае Творца... Лялькі, якія ажываюць у руках майстрыхі, у руках акцёраў... У мяне ўсё дзяцінства звязана з Магілёўскім абласным тэатрам лялек. Мноства тэм, паралелей, алюзій... Нядаўна пачала працаваць над цыклам апавяданняў для дарослай аўдыторыі пра лялькі і цацкі. Увогуле, па творах аўтараў заўсёды можна сказаць, ці маецца ў пісьменніка хобі, ці многа часу ён прысвячае занятку для душы.

— Адкуль бярэш ідэі сваіх прыдумаў?

— Адкуль і ўсе майстры — з абсалютна розных крыніц. Напрыклад, з беларускай традыцыі, міфалагічных, літаратурных, гістарычных сюжэтаў, з таго, што бачу навокал кожны дзень. Першае, што шыла сваёй лялечцы, — традыцыйны вясельны строй Магілёўскага рэгіёна. Пазней зраблю строі іншых рэгіёнаў Беларусі. У планах — узяць удзел у выстаўках: магчымасць паказаць плён сваёй працы іншым людзям таксама вельмі стымулюе. А яшчэ натхняць могуць самыя нечаканыя рэчы: арабіны ў ільдзых футлярах, першы мятлік, пацеркі дажджу на галінках. Натхняюць сны або жыццёвыя падзеі, кінастужкі. І ты ніколі не ведаеш, якая ідэя захопіць цалкам, ды так, што не можаш спаць, пакуль яе не ўвасобіш. Творчы працэс заўсёды паглынае цалкам: ці пішаш ты, ці шыеш сукенку для любімай лялькі. І ні любімы чытач, ні чароўная лялька не даруюць халтуры і абьякавасці.

Гутарыла Яна БУДОВІЧ

зваротная сувязь

У княстве сноў

На выхадных на канале «Культура» Беларускага радыё прагучыць праграма «Прачулым радком», якая прапануе вершы Пімена Панчанкі. У «Літаратурнай анталогіі» слухайце раман Івана Мележа «Людзі на балоце» ў прачытанні артысткі Лікі Пташук. У «Радыёбібліятэцы» выходзіць твор Фрэнсіса Скота Фіцджеральда «Вялікі Гэтсбі», чытае акцёр Аляксандр Аўчыннікаў.

Перадача «Літаратурныя гісторыі», што гучыць па выхадных у вячэрні час, прапануе апавяданні Галіны Каржанеўскай «Кватарант» і Івана Шамякіна «Аксана». У межах праекта «Дзіцячы радыётэатр», які выходзіць па выхадных у 10:05 — радыёпастаноўка «Аднойчы ў княстве сноў» па п’есе Сяргея Кавалёва.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛiM». «Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю ў вячэрнім эфіры прапануе радыёверсію спектакля Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы «Позняе каханне» паводле Аляксандра Астроўскага і запіс трансляцыі адноўленага спектакля Купалаўскага тэатра «Паўлінка» па аднайменнай п’есе Янкі Купалы.

У нядзелю ўвазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці». Госць эфіру радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» — журналіст Уладзімір Барысенка.

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

15 красавіка — на творчую сустрэчу «Увесь свет вялікі ад А да Я адкрые кніжная краіна» з Г. і С. Трафімавымі ў дзіцячую бібліятэку імя Н. К. Крупскай г. Оршы (10.45).

15 красавіка — на творчую сустрэчу «Кактэйль для цікаўных па кнігах Трафімавых» з Г. і С. Трафімавымі ў бібліятэку імя У. Караткевіча г. Оршы (12.00).

10 красавіка — 90 гадоў з дня нараджэння Івана Чыгрына (1931—2006), літаратуразнаўца, крытыка, паэта.

11 красавіка 75-годдзе святкуе Уладзімір Церабун, скульптар, графік, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

12 красавіка — 480 гадоў з дня нараджэння Іпацыя Пацея (свецкае імя Адам Львовіч; 1541—1613), пісьменніка-палеміста, дзяржаўнага, палітычнага і царкоўнага дзеяча ВКЛ.

12 красавіка — 90 гадоў з дня нараджэння Сяргея Пятровіча (1931—1981), тэатразнаўца.

12 красавіка 75 гадоў спаўняецца Ніне Гурло, мастаку-сцэнографу, графіку.

14 красавіка — 135 гадоў з дня выхаду (1886) першага нумара газеты «Мінскі лісток», першай на Беларусі прыватнай грамадска-палітычнай і літаратурнай газеты асветніцкага кірунку. Выходзіла да 13 лістапада 1902 г. у Мінску.

14 красавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Яўгена Акеанава (1921—2003), графіка.

15 красавіка — 115 гадоў з дня нараджэння Івана Гутарава (1906—1967), літаратуразнаўца, фалькларыста.

15 красавіка — 105 гадоў з дня нараджэння Марыны Барсток (Марыі Мікітаўны; 1916—1994), крытыка, літаратуразнаўца.

15 красавіка 80-годдзе адзначае Вячаслаў Дашкевіч, паэт.

15 красавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Валерыя Басова (1941—1997), рэжысёра кіно.

16 красавіка — 90 гадоў з дня нараджэння Вацлава Жыдліцкага (1931—2002), чэшскага літаратуразнаўца, перакладчыка. Даследаваў гісторыю беларускай літаратуры, перакладаў творы беларускіх класікаў.

16 красавіка — 50 гадоў з дня нараджэння Ігара Красавіна (1971—2009), акцёра.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць шчырае спачуванне паэтэсе Вользе Шпакевіч з прычыны вялікага гора — смерці МАЦІ.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзіёмава
Жанна Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друк
08.04.2021 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 710

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1.
Індэкс 220013
Заказ — 900
Д 123456789 10 11 12
М 123456789 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.